

OSLOMET

ARBEIDSFORSKNINGSINSTITUTTET AFI

Hverdagsliv og familieliv i Norge i 2020

Eirin Pedersen og Cathrine Egeland

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Hverdagsliv og familieliv i Norge i 2020

Eirin Pedersen og Cathrine Egeland

Arbeidsforskningsinstituttet AFIs FoU-resultat 2020:01

Hverdagsliv og familieliv i Norge i 2020

Eirin Pedersen og Cathrine Egeland

Prosjekt: Kartlegging av familiens utfordringer og opplevelse av egen hverdag

Prosjektleder: Eirin Pedersen

Oppdragsgiver: Barne- og familiedepartementet

© Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet – storbyuniversitetet, 2020

© Work Research Institute (AFI), OsloMet – Oslo Metropolitan University, 2020

© Forfatter(e)/Author(s)

Det må ikke kopieres fra denne publikasjonen ut over det som er tillatt etter bestemmelsene i "Lov om opphavsrett til åndsverk", "Lov om rett til fotografi" og "Avtale mellom staten og rettighetshavernes organisasjoner om kopiering av opphavsrettslig beskyttet verk i undervisningsvirksomhet".

All rights reserved. This publication or part thereof may not be reproduced in any form without permission from the authors.

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet – storbyuniversitetet

Pb. 4 St. Olavs plass
0130 OSLO

Work Research Institute (AFI)
OsloMet – Oslo Metropolitan
University
P.O.Box 4 St. Olavs plass
N-0130 OSLO

Telefon: +47 93 29 80 30

E-post: postmottak-afi@oslomet.no

Nettside: oslomet.no/om/afi

Publikasjonen kan lastes ned gratis fra fagarkivet.oslomet.no

Publications are available for free download from fagarkivet.oslomet.no

Forord

I dette notatet gir vi en beskrivelse av hverdagslivet i norske småbarnsfamilier, og hvordan hverdagslivet leves i skjæringspunktet mellom lønnsarbeid, omsorgsarbeid, velferdsordninger og fritidsaktiviteter.

Studien har blitt utført på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet, av Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) ved OsloMet, av Eirin Pedersen og Cathrine Egeland. Knut Fossetøl og Mari Holm Ingelsrud har fungert som kvalitetsikrere. Mari Holm Ingelsrud har også vært en viktig bidragsyter i utforming av forskningsdesign og problemstillinger.

Studien har gått fra november 2019 til februar 2020, og tar utgangspunkt i kvalitative intervjuer med 15 familier.

Vi vil rette en stor takk til informantene i studien som har stilt opp i en travel førjulstid for å fortelle oss om deres hverdag, og dens utfordringer og gleder.

Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet – Storbyuniversitetet,

3. mars 2020

Eirin Pedersen, prosjektleder

Innhold

Forord	3
Innhold	4
Sammendrag	5
1. Innledning	6
2. Data og metoder	7
3. Rammene rundt barnefamiliens hverdag	8
4. Avlastning for barnefamiliene	21
5. Opplevelse av tid i familiehverdagen	27
6. Oppsummering - kvaliteter og utfordringer i norske barnefamiliers hverdagsliv	31
7. Litteratur	36
Vedlegg	38

Sammendrag

I denne studien har vi undersøkt barnefamiliers hverdag, gjennom 15 semi-strukturerte intervjuer med barnefamilier i og i nærheten av Oslo. Vi finner at barnefamilienes hverdag er preget av krevende hverdagslogistikk, mellom lønnsarbeidets krav og omsorgsarbeidets rutine. Muligheten til å kombinere lønnsarbeid med omsorg henger i noen grad sammen med foreldrenes arbeidstidsforlegning – om de har fleksibel eller fast arbeidstid, innenfor eller utenfor normalarbeidstiden.

Omsorgsarbeidet i familien utføres i hovedsak på ettermiddagen, når familien tilbringer tid sammen. Foreldrene etterstreber en likedeling av både husarbeid og omsorgsarbeid. Selv om foreldrene opplever seg selv som likestilte omsorgspersoner for barna har mødre gjerne ansvaret for organisering av arbeidet, og de gjør litt mer husarbeid.

Familiepolitiske ordninger er sentrale for å tilrettelegge for to-inntektsmodellen, der begge foreldre er i arbeid. Foreldrene savner ikke mer offentlig tilsyn, de opplever at de allerede har lite tid med barna. Derimot ønsker de seg at barnehage, skole og skolefritidsordning kan ta på seg oppgaver foreldrene nå må gjøre på ettermiddagen, som lekser, matpakker og fritidsaktiviteter.

Tidsklemma skapes både av strukturer i arbeidsliv og familiepolitiske ordninger, men også av opplevde forventninger i normer og verdier knyttet til omfanget av tid brukt på og med barna. Flere foreldre ser det som en viktig oppgave å oppmuntre og følge opp barnas aktiviteter, som foregår på ettermiddagen og i helgene. Barnefamilienes opplevelse av tidspress handler derfor ikke bare om konflikten mellom arbeid og omsorg, men også om at foreldrene bruker mye tid på aktiv oppfølging av barna. Normer for et intensivt foreldreskap bidrar til å gjøre foreldreoppgaven stadig mer arbeidskrevende.

Mens offentlige ordninger er viktige innenfor normalarbeidsdagen, er besteforeldre den viktigste kilden til avlastning på ettermiddager, kvelder og helger. Avlastningen er viktig for å gi foreldrene fleksibilitet, fritid, og tid sammen som par. Familier som av ulike årsaker ikke har hjelp fra besteforeldre har ingen erstatning for denne hjelpen. Det er vanskelig å spørre om avlastning i hverdagen fra folk utenfor familien. Familier uten besteforeldrestøtte kan oppleve sin hverdag som mer bundet, og foreldre får mindre mulighet til å dekke egne fritidsbehov.

Tid er en knapp ressurs i småbarnsfamiliene. Foreldrene forteller om en arbeidsintensiv hverdag, der dagene består av lønnsarbeid og omsorgsarbeid. Tid med barna er viktig og høyt prioritert, men også arbeidskrevende. Tidsklemma handler ikke alltid om at de mangler tid, men at mye av tiden er bundet opp i rutineoppgaver. Foreldrene har lite fleksibilitet i hverdagen, og lite egentid. Å ha et høyt tempo kan også tolkes som viktig for å ha en meningsfull hverdag. Familiene er sentrert rundt barnas behov og aktiviteter. Selv om hverdagen kan være slitsom og krevende, gir barna mening og verdi til det arbeidet foreldrene legger ned. Slik blir barna viktige som meningsskapere i foreldrenes hverdag, og både tid, mening og verdi kretser rundt barna.

1. Innledning

Høsten 2019 bevilget Barne- og familiedepartementet (BFD) midler til en studie av hvilke hverdagsutfordringer barnefamilier støter på i Norge i dag. Studien skulle «ta pulsen» på dagens familieliv, gjennom spørsmål knyttet til hvordan barnefamilier opplever sin egen balanse mellom familie og arbeid, og hvordan offentlige tilbud bidrar til denne balansen. Arbeidsforskningsinstituttet AFI ved OsloMet har gjennomført studien med utgangspunkt i følgende to hovedspørsmål:

- 1) Hvilke utfordringer preger barnefamiliers hverdag?
- 2) Hvilke utfordringer løses i familien, og hvilke kan løses ved institusjonelle og politiske ordninger?

Parallelt med AFIs studie har Velferdsforskningsinstituttet NOVA, også ved OsloMet, laget en kunnskapsoversikt som kartlegger hva forskningen sier om dagens familier og familielivets vilkår og utforming, om familien som arena for sosialisering, tilhørighet og utvikling, og om trekk ved familielivet som kan være problematiske (Finnvold et al 2020). AFIs studie skal altså ikke oppsummere *forskning* som har ulike familieformer eller familieliv som omdreiningspunkt, men kvalitativt *utforske* hverdagslivets utfordringer for barnefamilier i Norge i dag. Dette har vi gjort ved å intervju 15 barnefamilier om deres hverdag.

I media og i populærkultur skildres gjerne barnefamilier med foreldre fanget i en travel hverdag preget av søvnmangel, kjappe middager og mange små og store gledesstunder. Årsakene til at livet i barnefamiliene fremstilles som travlere enn tidligere er flere, men en viktig grunn er at de aller fleste familier i dag har to utarbeidende foreldre. Det norske likestillingsprosjektet har gitt kvinner muligheten til å delta i arbeidslivet på lik linje med menn, selv når de blir mødre. Det har også gitt fedre muligheten til å ta større del i sine barns liv. Samtidig har det medført at småbarnsfasen blir en presset livsfase for mange unge voksne, som skal prestere på jobb samtidig som de mestrer foreldrerollen. Hverdagsorganiseringen blir utfordrende, og kombinasjonen av arbeid og omsorg krever logistikk som kan heve pulsen i de mest intensive etappene. Men er sjongleringen av arbeid og familieansvar den eneste årsaken til at mange familier i dag føler seg skviset i en tidsklemme?

I studien vår retter vi søkelyset ikke bare mot tiden som mor og far bruker på jobb eller omsorg og husarbeid, men også mot andre aspekter av dagens familieliv som kan ha konsekvenser for tidsbruken i familien, nemlig kulturelle føringer for hva som er et godt oppvekstmiljø og et godt foreldreskap, krav til bolig og bosted, og foreldres organisering og oppfølging av barnas fritidsaktiviteter.

I Norge i dag har man cirka 600 000 barnefamilier, det vil si husholdninger med ett eller flere barn mellom 0-17 år (SSB 2019). I disse familiene leves hverdagslivet på mange forskjellige måter. Samtidig benytter barnefamiliene seg av de samme velferdspolitiske ordningene, og vil støte på flere av de samme hverdagsutfordringene. Familiens hverdagsliv kan sies å være preget på ulikt vis av samfunnets små og store strukturer, og spiller også ulike kulturer og normer for barndom og foreldreskap.

Gjennom intervjuer med barnefamilier har vi undersøkt hva foreldre og barn gjør i løpet av en dag, hvordan foreldrene løser kombinasjon av lønnsarbeid og omsorgsarbeid, deres vurdering av velferdsordningene de benytter seg av, og hvilken hjelp de mottar fra familie og venner. Hva er det som skaper tidsproblemer i barnefamiliene, og hva er det som allikevel gjør at hverdagen går opp?

2. Data og metoder

Forskere ved AFI har gjennomført kvalitative, semi-strukturerte dybdeintervjuer med 15 familier i og omkring Oslo i løpet av november og desember 2019, samt i januar 2020. Rekrutteringen av familiene foregikk via snøballmetodikk, med utgangspunkt i sosiale medier og i forskergruppas utvidede nettverk (Andrews et al 2007). Det vil si at noen familier ble spurt direkte, mens andre selv tok kontakt med forskergruppen etter å ha sett informasjon om studien på sosiale medier.

I åtte familier deltok begge foreldrene i intervjuet, i fem familier ble en av foreldrene intervjuet, og i to familier var det aleneforeldre som ble intervjuet. Til sammen har studien 23 informanter. I hovedsak ønsket vi å intervju foreldrene sammen, for å få både mor og fars perspektiv på hverdagslivet. Dette ga en annen intervjudynamikk enn i de intervjuene som ble gjennomført med bare en forelder. I noen tilfeller var dette praktisk vanskelig å gjennomføre, og vi endte derfor opp med å bare intervju en forelder.

Intervjuene tok mellom 1 og 2 timer. Noen av intervjuene foregikk hjemme hos familiene etter at ungene var lagt, noen foregikk på en av foreldrenes arbeidsplass og et foregikk på forskernes arbeidsplass. Alle intervjuene ble tatt opp med skriftlig samtykke fra foreldrene, og transkribert i etterkant. Studien er meldt til Norsk senter for forskningsdata, og oppbevaring og håndtering av datamaterialet er utført i tråd med deres retningslinjer.

Utvalget omfatter familier som bor i Oslo sentrum, i ytre bydeler og i nabokommuner til Oslo. Informantene er mellom 30 og 45 år. Barna er mellom 1 og 11 år. Tretten familier har to barn, to familier har tre barn, og én familie har ett barn. Familiene var i hovedsak etnisk norske, men i en familie har en av foreldrene innvanderbakgrunn. Ingen av foreldrene lever i likekjønnede samliv. De fleste foreldrene har enten bachelorgrad eller mastergrad. Kombinasjonen av lengden på utdanning, yrke og inntekt gjør at familiene i hovedsak kan plasseres i middelklassen; noen i øvre og andre i nedre del. Utdanning og yrkestilknytning som gjør at en familie plasseres i kategorien nedre middelklasse kan for eksempel være bachelorutdanning som ingeniør, sykepleier eller innenfor kunst- og håndverk, og jobb innenfor helse og omsorg eller IT. I familier som plasseres i kategorien øvre middelklasse har foreldrene utdanning innenfor medisin, finans eller litteratur, og jobber som lege eller i en lederstilling innenfor kultur- og næringsliv.

Antallet og utvalget familier er ikke representativt for alle typer familier man finner i Norge. Vi har fanget hverdagen i familier med to foreldre som bor og arbeider i eller i nærheten av Oslo. Dette utgjør selvfølgelig en begrensning for studien. Det ville vært interessant med et bredere utvalg, fordi vi da kunne sagt noe om for eksempel hvorvidt og hvordan hverdagsutfordringene i familier med likekjønnede foreldre skiller seg fra utfordringene i familier hvor foreldrene har forskjellig kjønn. Det ville også vært interessant å kunne si noe om hva som skiller tidsbruken og opplevelser av tidsklemme i familier med migrasjonsbakgrunn fra familier uten denne bakgrunnen, eller hva som skiller familielivet i Finnmark fra familielivet i Oslo. Formålet med studien er å utforske og belyse noen av utfordringene som barnefamilier i Norge i dag forsøker å håndtere, innenfor rammene av arbeidsliv og velferdspolitiske ordninger. Til dette formålet opplever vi at utvalget av informanter er hensiktsmessig.

De kvalitative funnene har blitt gjenstand for en moderat generalisering på grunnlag av allerede foreliggende forskning om barnefamiliers tidsbruk og hverdagsliv.

3. Rammene rundt barnefamiliens hverdag

I denne delen av rapporten vil vi gi et kvalitativt blikk på hverdagen i et utvalg av norske barnefamilier. Blikket er formet av spørsmålene vi har stilt i intervjuene, som har hatt som utgangspunkt å utforske tidsproblematikk i barnefamilier. Vi vil redegjøre for det som tar mest tid i barnefamiliens hverdag, som er jobb, omsorg og fritidsaktiviteter, hvordan familiene håndterer dette, og hvordan det påvirker hverdagsorganiseringen. Vi vil i noen grad trekke inn foreliggende forskning og teori, der dette er hensiktsmessig for å sette analysen inn i en større sammenheng.

Arbeid og arbeidstid

For de aller fleste familier i Norge i dag er det økonomiske grunnlaget basert på at begge foreldre deltar i både lønnsarbeid og omsorgsarbeid. Foreldre fristilles til arbeid gjennom skole og offentlige finansierte tilsynsordninger, og de fleste barn mottar offentlig tilsyn fra de er mellom 12 og 18 måneder gamle. Barnehage og skolefritidsordninger er tilpasset «normalarbeidsdagen», med åpningstider fra rundt 7.30 til rundt 16.30.

Hvilke behov og utfordringer skaper dette blant de informantene vi har intervjuet? For at hverdagen skal gå opp, forteller informanter om behov knyttet til tre aspekter:

- 1) Behov for fleksibilitet i begynnelsen og avslutningen av arbeidsdagen, som gjør det lettere å kombinere lønnsarbeid med barnas omsorgsbehov
- 2) Behov for arbeid innenfor normalarbeidstiden, som er tiden barna får offentlig tilsyn
- 3) Behov for å tilbringe tid med barna i deres «våkne tid» i familien mellom 16.00 og 20.00.

Arbeidstidens forlegning gir ulik tilgang til å få oppfylt disse behovene, og det er mulig å dele informantene i tre: 1) de som har fleksibel arbeidstid innenfor normalarbeidsdagen, 2) fast arbeidstid innenfor normalarbeidsdagen, 3) fast tid helt eller delvis utenfor normalarbeidsdagen (skift/turnus).

Fleksibel arbeidstid gir enklere hverdagslogistikk

Foreldre med fleksibel arbeidstid har muligheten til å komme 15 eller 30 minutter senere på jobb hvis barna har slått seg vrange eller de har mistet den vanlige bussen. Det er også mulig å gå tidligere for å hente barna. De har muligheten til å tilpasse arbeidsdagen rundt barnas behov, noe som gjør at hverdagslogistikken går mye lettere. Flere foreldre forteller at de fordeler henting og levering, slik at en forelder har «morgenskiftet» med levering. Da drar den andre forelder tidlig på jobb, og får startet arbeidsdagen tidligere, før de tar «ettermiddagsskiftet», ved å dra tidligere fra jobb for å hente barna i barnehagen. Forelder som leverte om morgenen, kan sitte litt lenger på jobb. Noen foreldre jobber vanligvis kortere dager, som de henter inn igjen med arbeid på kvelder og i helger.

«Jeg rekker jo som regel ikke en full dag på kontoret, fordi en av oss leverer og en av oss henter, som hovedregel. Hvis jeg da skal få jobba mest mulig, så er jeg litt stressa på morgenen for å komme meg tidlig av gårde».

Mor, familie 2

Muligheten til å tilpasse arbeidstiden rundt barna blir av foreldrene fremstilt som veldig viktig for at hverdagen skal gå lettere, og at de ikke skjønner hvordan de skulle fått det til om de ikke hadde denne fleksibiliteten. Denne fordelingen er mulig i familier der begge foreldrene har fleksible arbeidstider. Hos foreldre der en har fast arbeidstid, blir mye av hverdagslogistikken lagt på den som har fleksibel arbeidstid.

Fleksibilitet = kveldsarbeid

De fleste foreldrene med fleksibel arbeidstid opplever at de ikke får jobbet nok på en vanlig dag – enten fordi de kommer senere og går tidligere og ikke får jobbet de 7,5 timene de skal, eller fordi

de er i en krevende periode på jobb da det er nødvendig å jobbe ekstra. Flere forteller at det er full aksept blant kollegaer og sjefer for at de kommer senere og går tidligere. Samtidig opplever de en forventning og et krav om at de må jobbe inn disse timene på kveldstid. Mange av foreldrene med slike jobber forteller at de jobber på kveldstid en eller flere kvelder i uken, etter at barna har lagt seg. Både for å hente inn minustimer og for å klare å levere tilstrekkelig på jobb. Fleksibel arbeidstid kan derfor være et gode der hverdagslogistikken blir mindre krevende, men som krever kveldsarbeid for å veie opp for minuttene og timene som forsvinner i løpet av arbeidsdagen.

«Mor: Noen perioder, så er det veldig mye på jobben og man føler at selv om man hadde en 100 % stilling, så kunne man egentlig sitte og jobbe døgnet rundt uten å bli ferdig. Far: Den halvtimen mindre om morgenen, og at må vi gå den halvtimen før. Det må du på en måte ta igjen resten av uka eller dagen etter. Og hvis det er hektiske perioder, så merker man jo det at da må pc-en være med hjem, og så må man sitte på kveldstid. Og det skjer jo hvert fall en gang i uka, vil jeg si, at en av oss sitter og jobber på kveldstid».
Mor og far, familie 15

Å sette seg ned for å jobbe noen timer ekstra kan være krevende, går utover nattesøvnen og, til tider, parforholdet. Samtidig er foreldrene tydelige på at de helst ikke jobber mens barna er våkne eller i helgene, for da er det tid sammen med barna som er viktigst. Foreldrene presenterer dette som at de er i en fase med små barn der jobben ikke blir høyest prioritert, men at tid med familien er viktigst. Likevel er det noen som sier at de kan ha dårlig samvittighet overfor jobben, og at de ofte føler at de er i bakleksa med arbeidsoppgavene sine. Noen strekker seg også langt for å mestre begge deler.

«Det er ikke noe krav om at jeg må være der klokka åtte, men ålreit at jeg er der klokka ni, også er det forståelse for at jeg går hjem klokka tre til halv fire. Nå har jeg det stående fast i kalenderen, sånn at ikke jeg blir booka inn. Jeg tar toget til jobb, og hvis jeg jobber på de strekningene der, så blir jo det, kan du si, førti-femti minutter, ikke sant, som er kanskje litt den der diffen du har på en full dag, egentlig. Også er det sånn at noen dager jobber jeg syv timer, andre dager jobber jeg elleve til tolv timer. Da blir det gjerne at du setter deg ned kanskje tidligst klokka ni, hvis ikke får jeg ikke noe ro, så blir det klokka halv elleve eller noe sånt, og som regel da kan klokka bli halv to, to før jeg har gått og lagt meg. Også våkner jeg klokka seks, og da er jeg et dødninghode. Så neste dag orker jeg ikke å jobbe sånn».
Far, familie 2

Arbeidstid og omsorgstid settes på spissen når barna er syke. Hvem av foreldrene skal være hjemme med sykt barn? For de med fleksibel arbeidstid måles gjerne arbeidet i resultater og leveranser, slik at tapt arbeidstid må hentes inn igjen på et senere tidspunkt. Spørsmålet kan også dreie seg om at når familien blir høyt prioritert, er det jobben man kjenner på dårlig samvittighet overfor.

«Vi har nok valgt å være mye sammen med barna, og da går det jo litt ut over den der jobb-tiden. Noen ganger blir vi litt frustrert, begge blir sånn: Er du klar over hvor mye jeg har på jobben? Det sprekker jo. Det går jo fint helt til noen blir syke. Med en gang en av barna er syke, så begynner jo ting å rakne litt. For da må du være hjemme, og da – ikke bare er det den halvtimen eller timen eller halvannen timen om dagen som du får jobbet litt mindre – men det blir jo en hel dag eller to dager. Og da begynner forhandlingene: ja, men jeg har det møtet som er veldig viktig i dag. Også driver vi sånn – okay, se på kalenderen. Hvordan ser din uke ut? Vi vet jo aldri hvor lenge de er syke, ikke sant, så det blir sånn fordeling av dagene. Også fikser vi det jo stort sett veldig fint sånn. Men det er da du kjenner at det skal ikke så mye til før ukeplanen sprekker».
Mor, familie 14

Fleksibel arbeidstid gir foreldre mer fleksibel hverdagslogistikk, og muligheten til å tilpasse arbeidstiden rundt barnas behov og barnehagens åpningstider. Samtidig gjør dette at foreldre kan

være nødt til å hente inn tapt arbeidstid på kvelder, noe som kan være slitsomt og gå på bekostning av søvn og fritid. Foreldrene klarer å jobbe det de skal, og levere på jobben, men gjerne ikke innenfor rammene av en vanlig arbeidsdag.

Fast arbeidstid innenfor normalarbeidsdagen - på kant med velferdsordninger og familietid

Foreldre med fast arbeidstid eller turnusarbeid har andre utfordringer enn foreldre i fleksible jobber. Med bundne tidsplaner skapes andre problemer med å løse hverdagslogistikken. Det kan være å rekke å levere i barnehagen når den åpner, og så rekke frem til sin egen jobb. For eksempel i en familie der barnehagen åpner 07.00 og fars arbeidstid starter 07.30, men hvor han har 40 minutters reisevei til arbeidet. Mor i familien jobber nattevakter, slik at hun flere dager i uken ikke er hjemme tidsnok til å levere barna i barnehagen etter at skiftet er over. For å få logistikken til å gå opp, har far laget en avtale med arbeidsgiver om at han kommer senere på jobb de dagene han må levere i barnehagen. Disse minuttene samles opp til en ekstra dag med arbeid per måned. Far påpeker at dette bare er mulig fordi at han gjør selvstendige oppgaver. Hadde han vært involvert i virksomhetens drift, hadde det ikke vært mulig.

«Når [mor] går natt er hun ikke hjemme før ni kanskje og da har ungene allerede begynt på skolen. Så da er det jeg som må ordne de på morgenen og få dem av gårde. Og min arbeidstid begynner vanligvis halv åtte, og skolen åpner syv for de som har skolefritidsordning, og barnehagen åpner syv, og jeg må i hvert fall kjøre tre kvarter før for å nå arbeidstiden min. Og det betyr at jeg måtte ha levert ungene kvart på sju og det var ikke mulig. Så da måtte jeg få tilrettelagt arbeidstid på de dagene hvor hun jobber natt. Til å begynne med så var det bare en avtale som jeg hadde med sjefen. Og så etter hvert så var det noen som begynte å lure, men så skjønnte de straks hvordan situasjonen var og da var det aksept for det. Det var litt sånn fleiping, men det er jo ikke det at jeg jobber mindre, jeg jobber jo inn igjen den timen jeg kommer senere».

Far, familie 4

For foreldre med fast arbeidstid kan tilrettelegging og forståelse fra ledere og kolleger være viktig for at hverdagslogistikken går opp. En mor med fast arbeidstid forteller at hun noen ganger blir forsinket til jobben når hun må levere barnet i barnehagen. Dette opplever hun blir møtt med lite forståelse fra andre kolleger, som da må bli værende lengre på jobb, og at det åpnes for få muligheter for å tilrettelegge.

«Vi begynner jo åtte om morgenen og mange barnehager åpner jo ikke før halv åtte. Og jeg hadde en kollega som var tobarnsmor og stort sett alenemor, og hun kom alltid litt for sent, sånn ti minutter for sent, fordi det gikk ikke an å få det til. Avstanden og alt. Og det var det så lite forståelse for blant andre kollegaer. Det var vel fordi at da må ofte de som har jobba kveld bli igjen, ikke sant, så jeg skjønnte det. Jeg hadde heller ikke noe forståelse for det før: 'Hun må ta seg sammen. Hun må klare det'. Og så, når jeg fikk barn selv, og skjønnte den greia hun hadde stått i, så var det bare sånn: stakkar! Hvordan kunne vi ikke ta mer hensyn».

Mor, familie 1

Tilrettelegging gjøres både formelt og uformelt, men begge typer er viktige for at folk med fast arbeidstid skal klare å kombinere jobb og omsorgsansvar. Formell tilrettelegging kan være en skriftlig avtale med leder om å komme 15 minutter senere på jobb, eller at man slipper å jobbe kveldsvakter hver uke. Uformell tilrettelegging er aksept fra arbeidskolleger om at man som småbarnsforelder har behov for tilrettelagt arbeidstid, og at man ikke opplever sosiale sanksjoner på arbeidsplassen fordi man noen ganger kommer senere eller går tidligere.

Fast arbeidstid utenfor normalarbeidsdagen

Mange av de med fast arbeidstid har også kvelds- og helgearbeid som skaper utfordringer i hverdagen. Dette kan for eksempel være at partner ofte blir alene med barna på ettermiddager, kvelder og helger, noe som kan være slitsomt og utfordrende. Det betyr også at den som jobber kveld eller helg går glipp av mye tid med barna. Flere av informantene forteller at de, rett før de fikk barn eller i løpet av de første par årene med barn, har gjort flere endringer i sin arbeidssituasjon for å klare å kombinere jobb og familie slik de ønsker, det vil si arbeid innenfor normalarbeidsdagen. I familiene der en partner har fast arbeidstid og en partner har fleksibel arbeidstid, er det ofte den partneren med fleksibel arbeidstid som tar mesteparten av omsorgsoppgavene.

«Etter permisjonen skal jeg tilbake i turnus – to kvelder i uka og tredje hver helg, og det kommer til å bli tøft for mannen min. Det blir ikke så tøft for meg, men han kommer til å lure på hva han skal gjøre når han skal hente to barn og ha to barn alene hele kvelden. Så da var han sånn: kan du ikke finne ny jobb? Så det merker vi nå, at turnus er ikke bra».

Mor, familie 2

Tre mødre blant informantene hadde fast arbeidstid utover normalarbeidsdagen. To jobbet i helse- og omsorgsyrker og en jobbet i et salg- og serviceyrke. En av disse hadde nylig byttet jobb for å redusere omfanget av kveldsarbeid, og en var på utkikk etter en jobb som ikke krever kveldsarbeid. En mor hadde valgt å jobbe nattevakter, for å slippe en turnus som krevde dag og kveldsarbeid. Ved å jobbe natt jobbet hun færre timer i en full stilling, slapp å jobbe kvelder, og det var lettere for familien å få hverdagslogistikken til å gå opp.

Redusert arbeidstid som kilde til fleksibilitet

Seks mødre i utvalget har eller har hatt redusert arbeidstid. For to av disse skyldes det helsemessige utfordringer som gjør at de har begrenset arbeidskapasitet, og hvor de er i et AAP-løp eller har delvis uføretrygd. Dette er i tråd med tidligere forskning som viser at helseproblemer ofte er en årsak til kvinners deltidsarbeid (Egeland og Drange 2016, Steen et al. 2018). En mor forteller at hun jobber redusert, men at hun gjorde dette også før hun fikk barn, fordi hun lett blir sliten og fordi hun ønsker mer fritid. Tre mødre har eller har hatt redusert arbeidstid for å få mer tid med barna i småbarnsfasen, men har eller planlegger å gå tilbake til full stilling.

At det er mødre med fast arbeidstid eller turnus som har redusert arbeidstid er i overensstemmelse med tidligere forskning og statistikk, som viser at dette er mer vanlig (Egge-Hoveid og Sandnes 2013). Det tolkes ofte som et uttrykk for manglende arbeidsorientering blant arbeidstagere i typiske «kvinneyrker», men kan også tolkes som en konsekvens av utfordringene det innebærer å kombinere omsorgsarbeid med lønnsarbeid som har minimalt med fleksibilitet.

Foreliggende forskning på foreldres lønnsarbeid

I Norge bruker småbarnsforeldre mye tid på yrkesarbeid, men foreldrepermisjon og til en viss grad kontantstøtte skaper også rom for omsorg (Kitterød og Rønsen 2013). Muligheten for å kombinere lønnsarbeid med omsorgsarbeid blir slik et viktig trekk ved den norske to-inntektsmodellen, der begge foreldre er i jobb og har inntekt. Blant småbarnsforeldre ser man både forskjeller mellom kjønn og klasse i tid brukt på arbeid.

Kjønnsforskjellene viser at mødre bruker mindre tid på yrkesarbeid enn fedre, både fordi de tar ut mer foreldrepermisjon, og fordi de oftere reduserer arbeidstiden etter at permisjonstiden er over. Fedre som jobber mye, det vil si mer enn 45 timer per uke, har nesten alltid en partner som jobber mindre enn ham selv. Mødre som jobber mye, har nesten alltid en partner som også jobber mye (Egge-Hoveid og Sandnes 2013). Par med lang utdanning skiller seg fra de med kort utdanning, fordi høyt utdannede par oftere har lengre samlet ukentlig arbeidstid, og at mor oftere er i full jobb (Kitterød 2005).

Klasseforskjeller kommer til syne i hvordan arbeidsdagen til småbarnsforeldre ser ut. Blant par med lang utdanning er det vanligere å ha dagarbeid. Blant de med kort utdanning er det flere par som kombinerer ulike arbeidstidsordninger, der enten en eller begge jobber utenom dagtid, enten turnus eller kveld/natt (Kitterød 2005, Kitterød og Rønsen 2013). Kvinner som jobber deltid oppgir gjerne helse som hovedårsak, ikke omsorgsansvar (Egeland og Drange 2016). De fleste foreldre, uavhengig av kjønn og klasse, er fornøyde med arbeidstiden sin. Mens bare fire prosent kunne tenke seg å jobbe mer, er det 22 prosent som kunne tenke seg å jobbe mindre (Kitterød 2005).

I en britisk studie ses det eksplisitt på betydningen av klassesdelte arbeidsvilkår for utfordringene foreldre har med å kombinere barn og arbeidsliv (Crompton og Brockman, 2006). Forskjeller i arbeidsvilkår ga ulike strategier for å fordele tid mellom arbeid og omsorgsansvar. Mange mødre i middelklassen opplevde arbeidssituasjonen sin som stressende, mens barn ikke ga noe utslag for stressnivået hos menn i samme posisjon. Menn og kvinner i arbeiderklassen med omsorgsansvar fortalte at manglende fleksibilitet i arbeidstid holdt dem fra å søke karrieremuligheter (Crompton og Brockman, 2006). Klasseforskjeller i arbeidsvilkår gir arbeidstakere ulike problemer når de skal kombinere arbeid og omsorg. Duncan og Pettigrew (2012) finner at arbeidsvilkår med fleksible arbeidstidsordninger reduserte opplevelsen av konflikt mellom lønnsarbeid og omsorgsarbeid for kvinner. For menn hadde fleksitid liten betydning. De slutter av dette at kontroll over egen arbeidstid og arbeidssituasjon er viktig for kvinners følelse av balanse mellom arbeids- og familieliv (Duncan og Pettigrew, 2012).

Hva som er en god tidsfordeling mellom arbeid og familie er et normativt spørsmål, og svarene vil trolig variere mellom kjønn, ulike sosioøkonomiske lag, kulturer og regioner. Hva foreldre ser som gode arbeidsvilkår i prosessen rundt det å få barn vil antagelig variere ut ifra normene for godt foreldreskap. Normer for riktig utførelse av omsorg, oppfattelsen av barns behov og foreldreskapsnormer vil kunne være med på å påvirke oppfattelsen av hva slags arbeidsvilkår som er best egnet når man har små barn. I de neste avsnittene vil vi redegjøre nærmere for foreldrenes omsorgsarbeid i familien, og hvordan normer for foreldreskap kommer til uttrykk i hverdagslivet.

Omsorgsarbeid i familien

Barneomsorg i familien utføres i hovedsak på ettermiddagen og i helgene. Denne tiden er både veldig arbeidsintensiv for foreldrene, med mange små og store omsorgsoppgaver og husarbeid som skal utføres, samtidig som det er denne tiden de har til å tilbringe sammen med barna. Ettermiddagen blir derfor et viktig tidsrom, der mange behov skal oppfylles. I dette avsnittet vil vi gå inn på hvordan foreldre fordeler oppgavene, og hvordan tidsavgrensninger intensiverer omsorgsarbeidet.

Fordeling av omsorgsarbeid

Familiene vi har intervjuet har en tydelig norm om kjønnslikestilt arbeidsdeling. På spørsmål om hvor mye de jobber og hvordan de deler husarbeidet, sier de fleste at de deler det likt. Hvordan de deler henger noen ganger sammen med arbeidssted, for eksempel at far alltid henter i barnehagen fordi det er på vei hjem fra jobb. Eller det kan henge sammen med preferanser for ulike oppgaver, at mor tar klesvask mens far støvsuger. Det kan også være en fordeling av foreliggende oppgaver – én må legge barnet mens den andre må ta oppvasken, og det er tilfeldig hvem som gjør hva.

«Far: Sånn alt i alt så gjør [mor] mer husarbeid og så gjør jeg mer sånn fikse ting ute. Mor: Alt med barna tar vi helt ad-hoc. Far: Det er ganske jevnt. [Mor] har litt mer på leksefronten. Mor: Det vil jeg ikke si. Det er ganske sånn dag-til-dag basert. Ofte er det sånn at vi ringer hverandre på jobb for å høre hvem som skal hente hvor, hvem som skal lage middag. Det sjelden vi planlegger hvem som skal legge. Det er jo mer enn nok oppgaver til alle. Det er litt sånn: Har du mest lyst til å legge eller tømme oppvaskmaskinen».
Far og mor, familie 5

Mor er gjerne den som ender opp med å gjøre mest husarbeid, og ofte er det mor som har oversikten over alle oppgavene som må gjøres. Likevel streber foreldrene etter en likedeling, der begge foreldre har like stor arbeidsbelastning, og er like slitne mot slutten av dagen.

«Mor: I det store og det hele så har vi ganske jevn arbeidsbelastning, eller fordeling. Vi har jo jobbet det frem, har hatt en del diskusjoner rundt det og prøvd forskjellige ordninger og sånn. Målet er at vi begge skal kunne takle livet best mulig. Far: Jeg sitter jo ikke og bærer på en oppfatning av at den ene jobber mest i sum, og den andre driver bare og cruiser, ikke sant, og slipper unna med det».
Mor og far, familie 2

På spørsmål om hvem som har oversikt over barnas klær, er det som regel mor. Det er hun som har oversikt over hva som er for lite, hva som må kjøpes inn og hvilket skap det ligger i. Dette indikerer at mor fremdeles er administrerende direktør i familien, i tillegg til å ha hovedansvar for en del av husarbeidet. Samtidig er far involvert i og tar del av de fleste av de daglige omsorgsoppgavene som binder opp tidsbruk, som henting og matlaging.

I to av familiene i utvalget har far mesteparten av ansvaret for hverdagslogistikken. I begge familiene har mor lang reisevei til jobb, mens far har veldig kort reisevei. I begge familiene er det far som vekker barna, kler på dem, ordner frokost, leverer i barnehage/skole, henter, handler mat og lager mat. Når mor kommer hjem, er hennes prioritering å tilbringe tid med barna. Begge familiene fremstiller denne løsningen som en selvsagt løsning. I en av familiene skyldes mors lange reisevei at hun er i et karriereløp som medisiner. Reisevei og reisetid har variert, mens far har fleksibel arbeidstid og jobber i nærheten av hjemmet. I den andre familien skyldes det at de har valgt å bosette seg svært nærme fars jobb. Mor og far tilbringer like lang tid på jobb, men der mor har 60 minutters reisevei hver vei har far bare 5 minutter. Da er det også far som gjør hoveddelen av hverdagsoppgavene.

«Mor: Jeg er omtrent aldri i matbutikken. Jeg vet ikke hvordan man handler lenger. Jeg vet ikke hva ting skal koste. Og det er alltid han som henter og leverer, og lager middag, òg. Det var ikke sånn før, men etter at vi flytta nærmest hans jobb, så er det sånn. Helt klart – han gjør definitivt mest sånn. Men så finnes det masse annet å gjøre òg, da – med å vaske klær og vaske hus og sånn. Far: Hun er den organisatoriske, det er hun som lager planene. Så gjennomfører jeg, på en måte. [Til mor]: Ja, men det er jo sånn. Det er du som planlegger ting, og det er du som rydder opp etter meg, og ordner alt det der. Så det er en skjevfordeling, men den er rettferdig. [Til intervjuer]: Det er jo fordi vi bor nærme min jobb. Og det er derfor vi har valgt å gjøre det sånn. Og det er ingen av oss som er misfornøyd med det, tror jeg».
Mor og far, familie 13

Fedre som bruker mye tid på omsorg kan oppleve at de ikke får jobbet nok, mens mødre som deltar mindre i det daglige omsorgsansvaret forteller at de ikke fikk se barna nok. Fedre som jobber mye har ikke en tilsvarende opplevelse av å ikke se barna nok. Mødre virket som de opplevde en større konflikt mellom lønnsarbeid og omsorgsoppgavene hjemme, hvis de ikke deltok like mye eller mer hjemme enn det far gjorde.

«Den norske ettermiddagen»

Det norske tidsregimet, med to foreldre i full jobb fra åtte til fire og barn i barnehage og skole/skolefritidsordning i det samme tidsrommet, gjør at ettermiddagen skal fylles med mange aktiviteter. Barn skal hentes, foreldrene skal lage middag, familien skal helst spise sammen. Etter middag har familien tid til å være sammen, for eksempel å se på barne-tv sammen eller lese bok, eller følge barn på fotballtrening eller korps.

Ettermiddagene er viktig tid til å være sammen, men også en veldig arbeidsintensiv periode, der «ettermiddagsskiftet» innebærer mye omsorgsarbeid og husarbeid. For de med små barn kan ettermiddagene med barna på den ene siden være preget av kos og kjærlighet, men også masing,

krangling, grensesetting, handling, matlaging, rydding og legging. Dette er en del av hverdagstiden som er preget av rutine og faste oppgaver, hvor foreldrene får lite rom for spontanitet, sosiale aktiviteter eller hobbyer. Dette gjelder særlig for de som ikke har besteforeldre som kan gi avlastning i hverdagen. For de med litt større barn er mange ettermiddager bundet opp av barnas aktiviteter, ved at de må hentes og bringes, og at foreldrene er tilstede eller bidrar som trener/instruktør. Slitne barn som må gjøre lekser kan også kreve mye oppfølging fra foreldrene, og en førsteklasing kan bruke opp mot 30 minutter hver ettermiddag på å gjøre lekser. Ettermiddagen er tidsrommet der familien er samlet og møter hverandre i hverdagen, og blir tid som familien verner om. Hvis foreldrene må jobbe en ekstra økt, legger de helst denne til etter barnas leggetid.

Vi kaller dette for «den norske ettermiddagen» fordi dette tidsrommet eksisterer som en selvfølge blant informantene, og fylles med mye av det samme innholdet og aktivitetene. Denne organiseringen av hverdagen er formet av rammene for normalarbeidsdagen og de familiepolitiske ordningene som barnehage og skole/skolefritidsordning. Der foreldrene opplever det som selvsagt at barna får offentlig tilsyn i deres arbeidstid, er det like selvfølgelig at etter 16.30 er tilsyn av barna kun familiens ansvar. Foreldrene forventer ingen offentlig støtte på fritiden, det måtte i så fall være for familier med spesielle behov.

Den utstrakte bruken av velferdsordninger som barnehage og skolefritidsordning gjør at de fleste familier deler det samme tidsregimet, og at tidsrytmen i barnefamiliene blir veldig likeartet. Familier henter, jobber, sover og spiser på tilnærmet samme tidspunkt, og ettermiddagen blir kjernen i familiens hverdag.

Foreliggende forskning på foreldres tidsbruk til omsorg

Funnene i vår analyse er i tråd med tidligere forskning, som viser at foreldre bruker mer tid sammen med barna, og mindre tid til husarbeid (Finnvold et al 2020). Foreldre har en større likedeling av omsorgsoppgavene, samtidig som mødre fremdeles gjør mer av både hus- og omsorgsarbeid.

At foreldre bruker mer aktiv tid sammen med barna, tolkes gjerne som en *intensivering av foreldreskapet*, der kravene og forventningene til hva som utgjør en god forelder øker. Aktiv tidsbruk med barna, slik som lek, samtale og lesing, blir viktigere mål for foreldreoppgaven, utover det praktiske omsorgsansvaret med mating, legging og stell (Kitterød og Rønsen 2013).

Tidsbruksundersøkelsene viser gjennomgående at menn i løpet av de siste tiårene bruker mer tid til omsorgsarbeid og husarbeid, mens kvinner bruker mer tid til lønnsarbeid. Dette skyldes i hovedsak at kvinners deltagelse i arbeidslivet har hatt en stor økning, og barn får tilsyn i barnehagen (Kitterød og Rønsen 2013). At samlet tid brukt på husarbeid har sunket skyldes både en endring i teknologi, innkjøp av tjenester, og en endring i standard for renhold og vedlikehold av hjemmet. Det har ikke vært en like stor nedgang i omsorgsarbeid, selv om barn i mye større grad får tilsyn i barnehager og skolefritidsordninger (Kitterød og Rønsen 2013). Tidsbruksundersøkelsen viser også at det er klasseforskjeller i tidsbruken. I par der begge har høy utdanning, er det en jevnere fordeling av lønns- og omsorgsarbeid enn i familier der en eller begge har lav utdanning (Kitterød og Rønsen 2013).

I vår undersøkelse finner vi et tydelig ideal om likedeling av arbeidet – ikke alltid en likedeling av oppgaver, men av arbeidsbelastningen i hjemmet. Foreldrene skiller mellom husarbeid og omsorgsarbeid for barna. Fedrene er i stor grad aktive i både husarbeid og omsorg. I de fleste familiene etterstreber mor og far en likedeling av ansvaret, men mor ender gjerne med å ta litt mer av husarbeid og omsorgsarbeid. I noen familier ser vi også at far tar størstedelen av omsorgsarbeidet. Det er gjerne fordi mor har lang reisevei og mindre fleksibilitet enn far. Selv om de oppgir praktiske årsaker til arbeidsdelingen, er det likevel mulig at de representerer en tendens der både mor og far er «bakkemannskap» i familiens hverdagsliv, og at forventningene til fars deltagelse er økende.

Nabolag og bolig

Nabolaget blir sett på som en ramme for barnas oppvekst, på godt og vondt. Det bestemmer hvem barna går i klasse med, hvilke venner de får, og hva slags aktiviteter som er tilgjengelige for dem. Valg av bolig og nabolag kan også legge føringer for andre deler av familiens hverdagsliv. Hvor familiene bor har betydning for hvor lang reisevei de har til og fra jobb, og denne tiden kan påvirke tiden tilgjengelig til arbeid og omsorg. Reisevei kan også skape ulike logistiske utfordringer, knyttet til å rekke åpningstidene i barnehagen og arbeidsdagens start.

Mange opplever at de får nye krav til bolig og nabolag når de får barn. De fleste av informantene bodde tidligere i leilighet i Oslo sentrum, og da de fikk barn flyttet mange lenger ut av sentrum. Å flytte ut av sentrum handler om å finne et nabolag som er «barnevennlig», men først og fremst handler det om å ha råd til å kjøpe en større bolig. Hva slags bolig man ønsker seg varierer mellom informantene. Boligen skal helst ha høy standard, og være pent oppusset, med ett soverom til hvert barn. Mange ønsker seg rekkehus eller enebolig, med eget uterom. Kravene til bolig, kombinert med de økonomiske rammene til familien, avgjør hvor langt ut av sentrum de flytter.

«Vi bodde midt på Majorstua med trikken rett utafør, og det var veldig urbant, vors i naboeliligheten og trikken rett utafør. Mens nå kan barna løpe rett ut til lekeplass og andre barn, og vi er nærme marka. Så vi flyttet rett og slett for å få det mer barnevennlig. Vi lette ganske lenge før vi fant et område og en leilighet hvor vi følte at standarden var ok, at området var fint for barna og ikke for lang reisevei til jobb. Og ikke minst pris på leiligheten, at det var overkommelig. Når vi flytta hit, så gikk det fint økonomisk, men jeg tror ikke vi kunne kjøpt så veldig mye dyrere. Så det var liksom sånn at vi [knipser] ja, gikk all in for å få det større».

Mor, familie 15

Økonomien setter rammen for hva slags bolig foreldrene kan kjøpe, hvor stor den skal være, nabolaget og avstanden til sentrum. Flere av foreldrene forteller at de har kjøpt så stor bolig de har råd til, og sitter med store boliglån de skal betjene.

Listen over kvaliteter ved nærmiljøet er lang, men lik for de fleste: Barnevennlig, bilfritt, nærme skole og barnehage, nærme marka, ikke for lang reisevei til jobb. Flere opplever at det er viktig å flytte før barna begynner på skolen, og vurderer både skolekrets og nærområde når de velger bolig. Mange vurderer også den sosioøkonomiske sammensetningen i nabolaget, og ønsker å bo i nærheten av mennesker som ligner på dem selv når det gjelder både inntekt og verdier.

«Den gangen vi skulle kjøpe bolig så vi vestover, men der var det for høyt prisnivå. Her fikk du nytt for det du måtte kjøpe et oppussingsobjekt for der. Her fikk vi flere rom, vi fikk større bolig, barna kan bare gå ut og leke, det er veldig trygt. Nær skole, nært til marka, vi er glad i naturen. Det er veldig likt og veldig homogent her. Folk har stort sett høyere utdanning, ikke at det er så viktig, men vi følte at vi kanskje identifiserte oss litt med den gruppen som har valgt å flytte hit på mange plan da. Andre steder kan det være mye press på klær og foreldre og materielle ting. Vi tenkte at her var det litt annet fokus da. At vi kanskje lettere kunne leve opp til og være en del av denne gruppen enn hva det ville vært den andre veien».

Mor, familie 4.

Noen familier forteller at de har valgt å bo i byen også etter at de fikk barn, og trekker frem de gode oppvekstvilkårene i sentrumsbydeler. Det kan for eksempel være kulturtilbud, cafeliv, fine parker, gode naboer og nærhet til skolen. De har gjerne en mindre bolig enn de ville hatt råd til om de flyttet lenger ut av sentrum, og barna har kanskje ikke hvert sitt soverom. Nærhet til jobb og barnehage og gode kollektivtilbud bidrar til å gjøre hverdagslogistikken enklere. Samtidig kan det være dyrt å skaffe seg en bolig i sentrumsnære bydeler som oppleves som trygge og barnevennlige.

«Barna skal bo på samme rom etter hvert, og det tenker vi er helt fint. Vi trenger ikke mer enn det. Vi har en bakgård hvor det er masse barn, hvor vi kan passe

hverandres barn litt og avlaste hverandre på den måten. Men når de blir større, det skal ganske mye til at jeg synes det er trygt at mine barn går alene i gatene her. Det er mye trafikk, og ting skjer her. Men vi har veldig lyst til å bo i sentrum, innenfor ring 3. Og det er jo litt vanskelig, mange områder er veldig, veldig dyre».
Mor, familie 1

Bolig og nabolag legger rammer for mye av hverdagslogistikken. Blant familiene som har flyttet så langt ut av sentrum at de har en reisevei på rundt en time til jobb, beskriver flere reiseveien som tidvis belastende, og at den bidrar til å komplisere hverdagslogistikken. Lang reisevei kan føre til at den av foreldrene med kortest reisevei må ta mer av omsorgsansvaret. For de med fleksibel arbeidstid begrenser også lang reisevei tiden de kan være på jobb. Reisetiden kan spise seg inn i ettermiddagen og tiden man har til å tilbringe med familien.

«Jeg er jo ferdig til halv fire som alle andre, men så er det den pendlertiden som jeg bruker hele tiden tid på, så jeg kommer sent hjem også. Hvis jeg kunne trukket fra pendlingen hadde det gitt så mye gevinst på alle mulige plan. En time pendling hver dag...»
Far, familie 4

For de familiene som opplever reiseveien som belastende, gir de uttrykk for at bolig og nabolag er en viktig ramme rundt barnas oppvekst. De er villige til å ta på seg kostnadene en lengre reisevei innebærer, for å gi barna en best mulig bolig og nærmiljø.

Barns fritidsaktiviteter

Konflikten mellom *jobb* og *omsorg* blir ofte undersøkt som hovedårsak til «tidsklemma» i barnefamilier. I vår undersøkelse finner vi at barnas aktiviteter på ettermiddagene kan bidra til å «sammenpresse» tiden i barnefamiliene, og skaper mange utfordringer for hverdagslogistikken. Foreldre med barn i barnehagealder bruker mye tid på praktisk omsorgsarbeid, som påkledning, mating, henting og legging. Dette arbeidet blir mindre omfattende når barn kommer i skolealder. Foreldre med skolebarn opplever at oppfølgingen av barnas fritid med flere aktiviteter krever organisering, logistikk og oppfølging om ettermiddagen.

Foreldreoppfølging av barns fritid

Forventninger om at barn skal delta i sportslige og kulturelle fritidsaktiviteter setter krav som binder opp ettermiddager og foreldres tid. På en ettermiddag med fritidsaktiviteter samles familien hjemme til et raskt måltid. Så begynner en ny etappe med aktiviteter man skal rekke.

«Alle aktiviteter begynner klokka seks. Da har vi en halv time fra jeg kommer hjem klokken fem på å spise middag, og så er det i gang med å kle på den eller de som skal på en eller annen aktivitet».
Far, familie 14

De fleste familier med barn i skolealder har en eller flere aktiviteter. For familier med flere barn kan antallet aktiviteter bli mangedoblet. Aktivitetsprogrammet kan i noen familier strekke seg over flere dager i uken.

«Far: Eldstemann er på fiolin på mandager, og skitrening på tirsdager. Også er det skitrening på onsdag for han minste, og skitrening på torsdag for han eldste igjen. Også har vi fri på fredager – hvis vi ikke er på hytta. Også har vi turn for begge på lørdager. Også har vi svømming for han eldste på søndager. Også har vi sånn familiesvømming for egentlig hele familien – det er stort sett meg og gutta. Mor: Ja, så det høres kanskje litt sånn heavy ut, men det er helt frivillig altså, og vi bytter på med kjøring med andre i klassen»
Far og mor, familie 14.

I mange familier preger barnas fritidsaktiviteter ettermiddagene i ukedager, og for noen også i helgene. Noen aktiviteter kan skje på skolefritidsordningen, for eksempel fiolin eller korpsøvelse. Andre aktiviteter krever at foreldrene kjører, som langrenn, eller at de deltar aktivt, som når de lærer barna å svømme. Foreldre kan dele på transportoppgaven med nabeforeldre, slik at de ikke må delta hver uke.

I tillegg til praktisk oppfølging, er aktivitetene gjerne også initiert og oppmuntret av foreldrene. De tidlige barneårene er det tidspunktet i livet der mange viktige evner og egenskaper tilegnes, og der barna er åpne for å prøve aktiviteter og lære nye ferdigheter. Disse ferdighetene opplever foreldrene at det er deres oppgave å tilrettelegge for, og gjennom deres innsats får barna muligheter de ikke ville fått ellers. Barnas aktiviteter oppleves av foreldrene som å være fritidssysler som gir underholdning og glede. Samtidig er barnas aktiviteter viktig tillæring av grunnleggende fysiske og intellektuelle ferdigheter som foreldrene anser som sentrale i barnets utvikling.

«Det med et instrument var jeg veldig opptatt av at han skal få mulighet til. Det er noe med å finne det tidspunktet hvor du er litt åpen for å prøve et instrument. Også er det fotball, som er veldig sosialt i klassen, hvor alle guttene i klassen spiller fotball på samme lag, men bare om sommeren. Også er jo vi veldig glade i langrenn og han synes det var gøy med langrenn og det er en veldig god langrennstrening – og da er jo det en innertier. Også har jeg turnet før, så jeg er veldig opptatt av at turn er en god grunn trening. Og så må de lære å svømme, for svømming er veldig viktig, og svømmetilbudet i Oslo er så dårlig at du må nesten dedikere hver eneste helg til å gå i svømmehallen selv med dem».

Mor, familie 14

Hvorfor oppleves disse aktivitetene som viktige aktiviteter i familiehverdagen? Aktivitetene handler både om at barna skal tilegne seg nødvendige ferdigheter, for eksempel å lære seg å svømme. Det kan handle om å få kunstneriske ferdigheter, for eksempel spille et musikkinstrument, eller øke de fysiske ferdighetene, for eksempel gjennom turn. Aktivitetene kan også være viktig for å gi barna innpass i fritidssysler som foreldrene setter stor pris på og gjerne vil dele med barna, slik som å gå på langrenn. Aktivitetene blir også sentrale sosiale møteplasser og skaper sosial tilhørighet med jevnaldrende og klassekamerater, som for eksempel fotballspilling.

«Vi har jo vært innom en del. Ski og fotball, taekwondo og håndball holder de på med nå. Og før var det orientering. Svømming har de gått på. Speideren har vi prøvd og det var ikke noe suksess. Nå har han ene begynt på tegning. De kunne gå på sånn teaterskole og sånn, men verken musikk eller korps har de villet. Det er [aktivitetene] som er den sosiale arenaen i dag, alt skjer der. Om du ser ut vinduet på kveldene her så er det nesten ingenting som skjer ute i hagene».

Far, familie 4

Foreldre kan gi barna mange muligheter til å finne en aktivitet de liker, og barna kan få forsøke seg i mange ulike idretter, kulturtilbud og lignende. Foreldrene ser også at aktivitetene er viktige for å gi barna en sosial arena på fritiden, fordi det er der de andre barna oppholder seg. Dette kan bli selvforsterkende, når barna i liten grad driver med fri lek men heller organiserte aktiviteter, blir dette en stadig viktigere sosial arena for barna å delta på.

Klasseforskjeller i barns aktiviteter

I utvalget vårt av informanter er det ikke store sosioøkonomiske forskjeller. Samtidig ser vi en viss forskjell mellom informanter som kan plasseres inn i øvre og nedre del av middelklassen. Mens flere av familiene i øvre middelklasse har et veldig høyt aktivitetsnivå og bruker mye av fritiden sin til «berikende aktiviteter», ønsker noen familier i nedre middelklasse å disponere fritiden annerledes. Familiene kan oppleve at de havner i tidsklemme om ettermiddagen og har dårlig tid, og at de derfor velger bort prosjekter og aktiviteter for å få ro og tid til å være sammen. I hovedsak dreier det seg om at barna ikke ønsker å delta på aktiviteter, og at foreldrene ikke ønsker å presse barna til å delta på noe de ikke ønsker.

«Det handler om hvordan og hvorfor man velger å ikke gjøre ting også. Noen ganger så velger vi å styrte hjem og hive i oss mat og dra ut for å være på en eller annen aktivitet et kvarter etter, sånn som fotballtrening på mandager. Men så var greia at [barnet] ikke syntes det var så kult. Så da velger vi heller å bare ta det litt med ro hjemme og la barna få ro og tid til å bare henge litt rundt og gjøre det som faller dem inn, heller enn å full-programmere hver eneste våkentime. For jeg tror det er mange som føler at man må gjøre så innmari mye, og da tenker jeg det kan være lettere å føle seg skvis av alt mulig. Når det er sagt, så har man jo aldri tid til å gjøre alt man vil».

Far, familie 3

For disse foreldrene handler det å ikke være med på aktiviteter om å verne barna mot stress og konkurranse, som de opplever at det er nok av i skolen spesielt og samfunnet generelt. De vil derfor ikke insistere på at barna skal være med på aktiviteter de ikke selv ønsker å være med på. De opplever at mye av fritidstilbudet til barna er idretter med konkurransefokus, og ikke aktiviteter som er preget av barns nysgjerrighet eller skaperevne, for eksempel teater, kunst eller programmering. Foreldrene mener barna må få lov å disponere sin egen fritid, og muligheten til i større grad selv velge hva de gjør om ettermiddagen. De ønsker ikke å insistere på at barna må delta i aktiviteter som de ikke selv ønsker. Det gjør også at familien som helhet får mindre presset tid, og unngår de tidsklemmene som kommer av *forventingene* til alt man skal gjøre.

For familier med mindre disponibel inntekt er de økonomiske kostnadene ved aktivitetene en større utgiftspost. I tillegg til kursavgifter, skal barna også ha utstyr. Barna kan også forsøke seg på mange forskjellige aktiviteter for å finne noe de trives med. Da akkumuleres fort mye utstyr og utgifter.

«Skolefritidsordning og barnehage er subsidiert og billig sammenlignet med mange land, men det er jo også en kostnad med disse aktivitetene. Det koster å være med på forskjellige ting og du vil jo at barna dine skal være med. Og så skal de ha utstyr til alt det forskjellige de gjør. Hvis de ikke trives med det så må de meldes av, og så har du boden full av utstyr som du ikke har behov for».

Far, familie 4

For familier med høy inntekt er ikke de økonomiske utgiftene ved aktivitetene store eller problematiske, og de opplever det som en viktig investering i barnas utvikling. For dem er den største omkostningen tiden de investerer i å tilrettelegge for barnas fritid.

«Jeg synes det er veldig få av de aktivitetene som er sånn veldig dyre, jeg synes vi får relativt mye for pengene. Også har jo vi valgt å gjøre det, selv om det er litt mange ting. Nå skal det sies at sønnen vår òg, han synes alt er gøy. Hadde han ikke syntes det var gøy – hadde han sagt sånn jeg vil ikke spille fiolin – hadde vi ikke sagt at han måtte. Men det gir han noe. Og det gir jo masse med hans opplevelse av musikk, så jeg må jo si at jeg ville ikke gjort noe annerledes».

Mor, familie 14

Økonomi har noe betydning for familiers ulike bruk av fritidsaktiviteter, men det handler også om hvor viktig foreldrene tenker at disse fritidsaktivitetene vil være for barnas utvikling og tilegning av ferdigheter.

Foreliggende forskning - Intensive foreldreskap

Mye av tidsbruken i familier med skolebarn går med til å følge opp barnas aktiviteter. Hvordan belyser forskningen at familier prioriterer slike aktiviteter i en hverdag som allerede er full av arbeid, skole og omsorgsaktiviteter?

Foreldres tidsbruk har endret seg de siste tiårene, og selv om barna tilbringer mer tid i barnehage, tilbringer de også mer tid sammen med foreldrene. Endringen i foreldreomsorgen går fra passivt tilsyn til aktiv deltakelse i barnas liv (Finnvold et al. 2020). Økt tidsbruk på barnas fritidsaktiviteter

resonnerer med annen sosiologisk forskning på foreldrepraksiser, som finner en økende intensivering av foreldreskapet. Begrepet «intensiv kultivering» forsøker å fange praksisen hvor foreldre ser det som deres eget ansvar å utvikle og skape barna som individer, med en rekke av talenter og egenskaper (Vincent og Ball 2007, Stefansen og Farstad 2008, 2013). Det er også et ønske om at barna skal utmerke seg, og tilegne seg ferdigheter som gjør at de kan konkurrere innenfor utdanning og arbeidsmarked som voksne. «Intensiv kultivering»-strategien i middelklassen står i kontrast til arbeiderklassens mål om at barndommen skal være et «beskyttet rom» der barna skal få rom til å leke og slappe av (Vincent og Ball 2007).

Intensiv kultivering er en klassebestemt strategi for sosial reproduksjon og sosial mobilitet, samtidig som den i stadig større grad blir normalisert som normativt rådende foreldrepraksis. Dette vil både innebære en kulturell nedvurdering av andre foreldrepraksiser, der andre tilnærminger vil bli sett som utilstrekkelige målt opp mot middelklassens intensive foreldreskapsnorm. Middelklassens foreldreskapspraksis kan også være økonomisk utilgjengelig for andre grupper, fordi aktivitetene barna skal delta på kan være dyre (Vincent og Maxwell 2016).

Økende foreldreinvolvering i barns aktiviteter

I en studie av foreldres involvering i barnas idrettsaktiviteter, finner Stefansen et al. (2018) en økende foreldreinvolvering i idrett, der foreldre ser på idrett som en selvsagt del av barnas hverdag, og også en viktig arena for utøvelsen av foreldreskapet. Den økende foreldreinvolveringen i barneidretten tolkes på flere nivåer. På ett nivå handler det om at foreldrene tilhører en generasjon som selv var en del av breddeidrettsbølgen som oppstod på 60- og 70-tallet, og derfor ser på idrett som en selvsagt del av livet. På et annet nivå tolkes foreldreinvolveringen som et naturlig uttrykk for å være en ansvarlig forelder som tar aktivt del i barnas liv. Foreldrenes motivasjon for å være involvert i barnas aktiviteter handler gjerne om emosjonell nærhet, både ved at foreldrene er tilstede for barna i situasjoner hvor de trenger støtte og hjelp, men også at idrett er en viktig arena for å bygge og vedlikeholde tette relasjoner, ved at man deltar sammen i en delt interesse og aktivitet. Å kjøre barna frem og tilbake til trening er også et viktig tidspunkt for samtaler, og en arena der foreldrene både kan bli kjent med barnas venner og få innblikk i deres vennerelasjoner (Stefansen et al 2018).

Å tilrettelegge for barnas idrettsaktiviteter blir av foreldrene sett som viktig for å skape en arena der barna kunne «kultivere selvet», og at egenskapene og kompetansen som barna fikk gjennom idretten var overførbare til mange andre livsarenaer, slik som selvtillit, mestring, utholdenhet og konsentrasjon. Barna fikk også erfaring med samhold og samarbeid. Noen foreldre opplevde livet som en arena for konkurranse, og idrett bidro til å forberede barna til denne konkurransen, og til et arbeidsliv som krever at man kan levere under press (Stefansen et al 2018).

Selv om både middelklasse- og arbeiderklasseforeldre var involvert i barnas idrettsaktiviteter, var det klasseforskjeller i tilnærmingen til barnas aktiviteter. Blant arbeiderklasseforeldrene hadde flere et avslappet forhold til idrett, og få foreldre krevde at barna skulle delta i aktiviteter. Blant middelklasseforeldrene var det en sterkere forventning om at barna skulle delta i idrett. Der barna deltok i idrett, oppga både arbeiderklasse og middelklasseforeldre at de var involverte i barnas aktiviteter. En sterk grad av foreldreinvolvering i barnas fritidsaktiviteter fremstod derfor som en norm som gikk på tvers av klasser (Stefansen et al 2018).

Funnene i studien til Stefansen et al. (2018) resonnerer i stor grad med det vi finner blant våre informanter, der fritidsaktiviteter var gjenstand for høy prioritering i en hektisk familiehverdag, og at disse aktivitetene var en kilde for barna til å lære fysiske og sosiale ferdigheter, et sentralt innhold i barndommen og en viktig forberedelse til voksenlivet.

Tidsbruk i barnefamiliene – oppsummert

Barnefamilienes hverdag er preget av krevende hverdagslogistikk, strukket mellom lønnsarbeidets krav og omsorgsarbeidets rutine. Muligheten til å kombinere lønnsarbeid med omsorg henger i noen grad sammen med foreldrenes arbeidstidsforlegning – om de har fleksibel eller fast tid, innenfor eller utenfor normalarbeidstiden. Foreldre med fleksibel arbeidstid opplever i størst grad at

de har god tilrettelegging for omsorgsarbeid i hverdagen. Likevel opplever flere at de må jobbe på kvelden for å levere det de skal. Foreldre med fast arbeidstid eller turnus opplever mangelen på fleksibilitet som utfordrende. Flere har eller ønsker å bytte jobb eller endre arbeidstid.

Omsorgsarbeidet i familien utføres i hovedsak på ettermiddagen, når familien tilbringer tid sammen. Foreldrene etterstreber en likedeling av både husarbeid og omsorgsarbeid. Selv om foreldrene opplever seg selv som likestilte omsorgspersoner for barna, ender mødrene opp med å bære det organisatoriske ansvaret, og de gjør litt mer husarbeid.

Barnefamilienes opplevelse av tidspress handler ikke bare om konflikten mellom arbeid og omsorg, men blir også påvirket av at foreldrene bruker mye tid på å følge opp barna på ettermiddagen. Ettermiddagen er et tidsrom som skal romme mange oppgaver, og for skolebarn kan flere ettermiddager i uken brukes til fritidsaktiviteter. Foreldre opplever det som deres oppgave å oppmuntre til og følge opp disse aktivitetene, som gjør at mange ettermiddager blir hektiske når de bidrar med henting, levering og som hjelpemannskap eller publikum på trening.

4. Avlastning for barnefamilie

I de forrige avsnittene har vi redegjort for de delene av hverdagslivet som krever mest tid i familiene. I de følgende avsnittene vil vi vise hva som avlaster foreldrene, og bidrar til at hverdagen går i hop. Norske familiepolitiske ordninger er godt utbygd, og benyttes av de fleste foreldre. Foreldrepermisjon, barnehage, kontantstøtte og skolefritidsordning er viktige for at begge foreldre kan stå i arbeid mens de har små barn. Hvilke velferdstjenester benytter familiene? Hva bruker de dem til og hvordan vurderer de kvaliteten og relevansen på tjenestene de benytter? Er det noen tjenester eller tilbud de savner? Hvordan avlaster velferdsordningene dem? Vi vil også se på betydningen besteforeldre og øvrige sosiale nettverk har for avlastning, og hva denne avlastningen betyr for barnefamilie.

Bruk av velferdsordninger

Både foreldrepermisjon, barnehage og skolefritidsordningen er familiepolitiske velferdsordninger som bygger opp om grunnlaget for en toinntektsfamilie der både mor og far er i arbeid. De forutsetter også i stor grad at begge foreldre er i arbeid. Bruken av velferdsordningene er utbredt blant norske barnefamilier. Foreldrepermisjonen gir rett til lønnskompensasjon i opptil 12 måneder, med egne kvoter for fedre. Antallet fedre som tar ut permisjonen har økt jevnt i løpet av 2000-tallet. Antallet barn som går i barnehage har gått fra cirka 20 prosent i 1989 til over 90 prosent i 2019 (SSB 2020).

Alle informantene bruker de tilgjengelige velferdsordningene – foreldrepermisjon, barnehage og skolefritidsordning. De er i all hovedsak fornøyd med ordningene. Foreldrene har en forventning om at barna ivaretas innenfor normalarbeidsdagen, og at ordningene er av høy kvalitet.

Barnehage

Barn har rett til barnehageplass. Foreldrebetalingen for en fulltidsplass i barnehage koster cirka 3000 kroner. Barnehagen har blitt eller blir benyttet av alle familiene i vår studie. Barnehagen er en selvsagt del av dagliglivet, fordi den er forutsetningen for at både mor og far kan være i full jobb. Barnehagen er både nødvendig tilsyn på dagtid, og et trygt sted å være for barna. Den tilbyr også flere ting foreldrene ikke kan tilby selv – stimuli, lek med andre barn, turer og pedagogisk læring. Barnehager kan ha forskjellig kvalitet. Noen foreldre forteller at mens de har vært misfornøyd med den første barnehagen til barna, har den neste barnehagen vært kjempegod. Noen informanter opplever at bemanningen i barnehagen er for lav, og at dette går på bekostning både av de ansattes arbeidsvilkår og den oppfølgingen de klarer å gi til barna.

Noen foreldre har opplevd at de ikke har fått barnehageplass når permisjonen går ut, og at dette skaper økonomiske og praktiske utfordringer.

«Oppi alt dette når du får barn, så er det jo det med barnehageplass. Med førstemann hadde vi barn som var født i slutten av november, så vi fikk ikke barnehageplass fra permisjonen gikk ut. Da måtte vi jo begge to gå ned i stilling til 70 % en periode».

Mor, familie 13

Å ikke få barnehageplass ved permisjonstidens utløp er en uforutsett utfordring det ikke finnes lette løsninger for, og som for de fleste fordrer at foreldrene reduserer arbeidstiden sin. Det kan være krevende for foreldre som har store boliglån.

Noen foreldre mener at barn på 12 måneder er for små til å begynne i barnehagen. De mener barnehagestarten burde forskyves. Grensen på 12 måneder er likevel ikke langt unna, og disse mener at barn på 16-18 måneder gjerne er klare til å begynne i barnehagen.

«Vi hadde ikke lyst til at han skulle begynne i barnehage så liten. Så vi valgte å vente til han var ett år og ni måneder. Folk gjør det som de vil, men jeg synes det

er veldig stor forskjell på ett år og på ett og fire måneder. Da kan de som regel gå. Når de er tolv måneder, så har de som regel tatt sine første skritt, mens når de er fire måneder til, så kan de ofte gå. De kan si ja og nei, kanskje si vann eller liksom au eller de kan gi litt mer uttrykk for ting. Og de leker litte grann mer med andre barn».

Mor, familie 8

Foreldre mener at barnehagen er et bedre sted å være enn hjemme med foreldrene på dagtid, som kan være kjedelig for barna. Foreldrene klarer ikke å gi barna det samme tilbudet av aktiviteter og stimuli som de får blant andre barn i barnehagen.

De fleste rapporterer at barna trives godt i barnehagen, og at de har fine dager. Noen barn trives mindre godt, men dette blir gjerne forklart med egenskaper ved barnet, som at det er litt ekstra sårbart, har hatt perioder med separasjonsangst, eller har behov for mer alenetid eller voksenkontakt enn barnehagen har mulighet for å gi.

Foreldre som har mulighet, forsøker å begrense barnas tid i barnehagen noe, slik at den ikke er like lang som foreldrenes arbeidsdag. Det gjøres for eksempel ved at foreldrene henter litt tidligere. Slik utnytter foreldrene fleksibiliteten i jobbene til å forkorte barnas barnehagedag.

Kontantstøtte

Kontantstøtten er en rettighet for familier med barn mellom 1 og 2 år som ikke benytter seg av barnehageplass. I 2019 er satsen på 7500 kr i måneden. Noen informanter har benyttet tilbudet i en periode mellom foreldrepermisjonen og barnehagestart. Noen familier har valgt å utsette barnehagestart med noen måneder fordi de ønsker at barna skal være 18 måneder før de begynner, og mottar kontantstøtte i denne perioden. Andre har ikke hatt rett på barnehageplass før barna har vært 18 måneder fordi de er født på et ugunstig tidspunkt i forhold til barnehageopptakene 15. august og 1. mars. Da kan foreldrene motta kontantstøtte en periode mens de venter på barnehageplass.

«Personlig har jeg blitt veldig for kontantstøtte, da. Jeg tror ikke at det holder folk ute av barnehagene. Jeg tror bare at det gjør at ventetida på barnehage litt enklere. Det er veldig mange som er i vår situasjon, som har fått vinterbarn, som ikke velger å vente til august med å få barnehage, men som ikke kan, fordi de får ikke, og da hjelper kontantstøtta veldig de månedene man må være hjemme. Man ikke har noe alternativ. Så den er jeg positiv til som en slags sånn ventestøtte».

Mor, familie 1

Kontantstøtte blir ikke trukket frem som en viktig ordning, men heller som et tilbud som er aktuelt i en kort periode før barnet begynner i barnehagen. Dette er i tråd med foreliggende forskning på hvordan kontantstøtte vanligvis benyttes (Arntsen et al 2019).

Skolefritidsordning

Skolefritidsordningen (Aktivitetsskolen i Oslo kommune) er et tilbud for barn fra 1. til 4. klasse som trenger tilsyn etter skoletid. Skolefritidsordningen er åpen før og etter skolens åpningstider, den er frivillig å benytte, og koster rundt 3000 kr per måned. De fleste foreldrene opplever at det er viktig tilsyn, fordi barna er for små til å komme seg til og fra skole og hjem på egenhånd, og for små til å være alene hjemme. Selv om skolefritidsordningen først og fremst er tilsyn av barna i foreldrenes arbeidstid, mener flere av foreldrene at tidsrommet barna tilbringer på skolefritidsordningen kunne blitt fylt med mer berikende aktiviteter og omsorgsoppgaver, for eksempel lekser. Foreldrene forteller at barn i førsteklasse kan bruke opptil 30 minutter hver ettermiddag på å gjøre lekser. Dette tar mye tid og krefter etter at barna har hatt en full dag på skolen, og stjeler mye av «familietiden» på ettermiddagen.

«Skolen sier at vi ikke skal bruke mer enn en halvtime på lekser hver dag, og du får en lekseplan, men du får ikke med leksebøker hjem, så vi kan ikke velge å

gjøre mer lekser på mandag og mindre på onsdag og sånn. Så vår hverdag blir ganske styrt av hvor mye lekser hun har. Så det gjør at det blir lite fleksibelt. Og så tenker vi en del på at hun er veldig sliten når hun kommer hjem og det er dumt at hun må gjøre masse lekser da».

Mor, familie 5

Leksehjelp i skolefritidsordningen, organisert i regi av skolen sånn at foreldre ikke trenger å bruke tid på det, ville avhjelpe tidspresset i familien om ettermiddagen. Foreldrene nevner også at mer matservering i barnehagen og skolen ville bidratt til å avlaste tidsbruken i hjemmet. Flere sier at de gjerne kan betale ekstra for at barna får servert alle måltidene i løpet av dagen i regi av barnehage/skolen, slik at foreldre slipper å bruke tid morgen eller kveld på å lage matpakker.

Mange skolefritidsordninger tilbyr elevene å delta i aktiviteter. Foreldrene opplever at dette kunne blitt gjort i mye større utstrekning, og at skolen ble en viktigere arena for barnas aktiviteter.

«Det som kunne gjort det enklere, tenker jeg, er om faktisk de reelle fritidsaktivitetene ble integrert i skolefritidsordningen, selv om det er litt vanskelig, da. Men det ville ha gjort det litt lettere. Sånn som jeg hørte at det var håndballtrening fra klokka fire til halv seks i gymsalen på skolen. Det hadde vært fint».

Far, familie 14

Flere aktiviteter i skolefritidsordningen-tiden ville både gjort foreldrenes hverdagslogistikk enklere, gitt familiene bedre tid på ettermiddagen, og gjort aktivitetene lettere tilgjengelige for flere barn.

«Det hadde vært fint om det var flere organiserte aktiviteter på skolefritidsordningen sånn at det fritidsbehovet ble dekket der. Og det er både for å avhjelpe oss, men også fordi at jeg tenker at det er fint for alle barn at det er organisert et sted hvor alle barn er da».

Far, familie 5

Andre former for offentlig støtte

Foreldrene har en forventning om offentlig tilsyn av barna i arbeidstiden. På spørsmål på offentlige tilbud og tjenester de savner, er det få som har ønsker om offentlig tilsyn utover dette tidsrommet, og ettermiddagen hører familien til. Derimot forteller noen foreldre at de har hatt nytte av foreldrestøttekurs.

«Vi gikk på foreldreveiledningskurs i regi av Familievernkontoret i kommunen, som handler om å møte barn på følelsene sine, emosjonsveiledning og trygghetssirkelen. Vi fikk tilbud om det fordi vi oppsøkte helsestasjonen i en periode hvor vi syntes det var vanskelig å forholde oss til barnet vårt, på grunn av sinneutbrudd. Det man lærer på sånne kurs, det synes jeg er noe som alle foreldre burde fått tilbud om, å bli obs på hvordan man forholder seg til barn i hverdagen og sånn åpenbare ting som hjernen deres fungerer ikke på samme måte som voksne, at man må snakke til dem en annen måte, sette seg litt inn i deres situasjon og bare liksom snakke gjennom det».

Mor og far, familie 2

Foreldrestøttekurs gir foreldre kunnskap om barns utvikling, og gjør det lettere å komme barna i møte med følelsene deres. Dette kan bidra til at familien får det bedre sammen, og at relasjonene blir bedre mellom foreldre og barn. Mange foreldre opplever også at det stilles høye krav til foreldreoppgaven, og at de trenger mer kunnskap og hjelp for å gi barna sine den oppdragelsen og veiledningen de ønsker å gi dem. Foreldre forteller at de har opplevd det å motta foreldreveiledning som stigmatiserende, og ønsker å normalisere tilbudet. Veiledning er noe man først mottar når det er krise i familien, men da kan det gjerne ha gått flere måneder med problemer i familien før de oppsøkte hjelp. Lettere tilgjengelig foreldreveiledning kan dermed være viktig for en bedre hverdag i familien.

Avlastning og omsorg i familien

Mens familiene benytter seg av offentlig tilsyn av barna i arbeidstiden, ønsker de i liten grad å ha offentlig tilsyn av barna utover normalarbeidsdagen. Samtidig er det å ha tilgang på avlastning og hjelp viktig i en arbeidsintensiv hverdag. Hvilke deler av nettverket rundt foreldrene bidrar med støtte, avlastning og omsorg i hverdagen? Hva er det foreldrene ønsker avlastning til, og hva bruker de den frigjorte tiden til?

Besteforeldrenes rolle i familiehverdagen

For informantene er besteforeldre den viktigste kilden til avlastning og barnepass, og det viktigste sikkerhetsnettet rundt barnefamiliene. Vi finner at det er stor forskjell på familier med og uten stor besteforeldrestøtte. Foreldre som ikke har besteforeldre i nærheten har begrenset mulighet til avlastning og barnevakt i hverdagen, og har få andre kilder til barnevakt utenfor den nærmeste familien. Avlastning fra besteforeldre er i foreldrenes fritid, og ikke i arbeidstiden. Det vil si at barna er i barnehage og på skolefritidsordning, og at behovet for avlastning fra besteforeldre er på ettermiddag, kveld og helg, eller hvis man har syke barn.

Familier som får mye besteforeldrestøtte får hjelp både på hverdager og i helger. Besteforeldrene fyller dermed flere funksjoner. Det kan være avlastning fra hverdagsplikter med henting, levering og tilsyn, der besteforeldre kan hente barna slik at foreldrene kan sitte en time eller to lengre på jobb. Besteforeldrene kan også stille med tilsyn på kvelder og i helger slik at foreldre kan delta på sosiale aktiviteter og være med venner.

«Mor: Vi er begge fra Oslo, og foreldrene våre bor alle sånn cirka 20 minutter, en halvtime fra oss på hver sin kant. Så det er veldig greit. Vi får masse hjelp, egentlig, de stiller opp som bare det. Hvis vi for eksempel skal på julebord, så har de hatt dem på overnatting, og hvis vi må jobbe sent en dag, så henter de i barnehagen for oss. Far: Det skal vel også sies at de initierer veldig til å være sammen med sine barnebarn òg. Det er ikke sånn at vi oppfordrer så veldig, nødvendigvis, da, annet enn når vi har veldig behov for det. Men de er glad i å være sammen med barnebarna. De vil gjerne hente og komme og være med dem i helger og alt. Mor: Jeg tror de veldig gjerne liksom vil lette hverdagen vår og hjelpe oss så godt de kan, samtidig som de synes det er veldig hyggelig å være sammen med barnebarna».

Mor og far, familie 15

Motivasjonen til besteforeldrene oppleves som dobbel – både at de ønsker å hjelpe egne barn med et intensivt foreldreskap, men også at de har egne ønsker om tette relasjoner med barnebarna. En av familiene forteller at de kan oppleve at de må tilrettelegge for besteforeldrenes ønsker om å være sammen med barnebarna, og at foreldrenes behov for hjelp er mindre enn besteforeldrenes ønsker om å være sammen med barnebarna. Dette gjelder særlig i familier som har to sett besteforeldre i nærheten. Da kan det også være at foreldrene opplever at de er nødt til å sikre en rettferdig fordeling av tid med barnebarna mellom de to settene av besteforeldrene.

Besteforeldrenes bidrag i familien er altså tilsyn til hverdag og til fest, og gjør at foreldrene blir mer fleksible både på jobb og privat. Det gir rom for at foreldrene kan jobbe en time senere, og får muligheten til å levere det de må i krevende perioder på jobb. Dette kan være viktig for at to foreldre i karriereløp klarer å prestere slik de ønsker. Det betyr også at foreldrene blir mer fleksible i sitt privatliv. En ettermiddag uten barn kan brukes til å møte venner eller trene. At besteforeldrene kan passe barna i helgene gjør at foreldrene delvis kan opprettholde det sosiale livet de hadde før de fikk barn. Følelsen av å være i en tidsklemme med mye bundet tid virker å være mye mindre blant informanter som får mye hjelp av besteforeldrene.

Noen foreldre har faste dager i uken da besteforeldrene hjelper til. Bestemødre og bestefedre hjelper til ulikt. Bestefedre har gjerne oppgaver som å hente og bringe barnebarna til og fra barnehage og trening.

«Begge bestefedrene som vi har i spill er sånne som må settes veldig i gang og de må få veldig detaljerte stillingsbeskrivelser. De er flinkere til å kjøre til en fotballkamp eller gjøre mer sånne praktiske ting. Mens bestemødrene er flinkere til å se hva som trengs og bare fylle ut tomrommene».

Far, familie 11

Bestemødres omsorg er mer omfattende, de er tettere emosjonelt på barnebarna, og bidrar med husarbeid i familien. Dette gjør dem i større grad til en fullverdig reserveforelder, som kan gå inn i rollen uten at barna eller foreldrene blir utrygge.

«Moren min henter fast en dag i uka i barnehagen, og så hender det at søsteren min også gjør det. Da henter de hjem til oss og hjelper til med middagslaging og sånn. Når mamma er hos oss, så er det sånn type som lager mat, tar alt ut av oppvaskmaskinen, er en sånn super ressurs. Og så får jeg jobbet litt mer, det hjelper meg til å få litt pluss-tid sånn at jeg kan avspasere senere».

Mor, familie 9

Det er besteforeldre som er det viktigste nettverket rundt barnefamiliene. Grunnene til at besteforeldre blir så viktige er flere. Besteforeldre er enklere å spørre, fordi det er en forventning om at de skal stille opp. Mange kvier seg for å spørre om hjelp til hverdagslige omsorgsoppgaver fra venner, selv om vennene er på tilbudssiden og sier at de kan stille opp med barnepass. Dette er både fordi de tenker at vennene står i tilsvarende situasjon selv, og har nok å gjøre med egne barn. Det kan også være fordi det kan være vanskelig å be om hjelp til disse oppgavene utenfor kretsen av nær familie. Mange forteller også at ett eller flere av barna har vært utrygge i perioder, og ikke trives med tilsyn fra voksne de ikke kjenner, og at de helst vil være sammen med foreldrene. Da blir det vanskelig å hente inn hjelp fra andre voksenpersoner som ikke kjenner barnet godt.

«Begge mine foreldre har jo gått bort, i løpet av ikke så lang tid. Vi har gode venner som kunne passet [barna]. Men det er litt rart at den terskelen er høy. Gode venninner har vært veldig tydelige på at de gjerne stiller opp for oss. Men det har ikke blitt noe av hittil. Jeg synes jo det er litt vanskelig å spørre dem, fordi jeg vet at de også har små barn. Det er lettere å skulle spørre noen som er nær familie, for det er på en måte litt forventet at man kan stille opp litt. Men da har vi ikke noen akkurat nå. Rett og slett».

Mor, familie 2

Noen informanter forteller at mors søster kan være viktig som avlastning og barnetilsyn, men det er få som belager seg på hjelp fra venner og naboer. Selv om venner kan tilby avlastning, er det vanskelig å ta imot tilbudet om hjelp. Både fordi vennene har mange egne omsorgsforpliktelser, men også fordi man opplever at barnetilsyn og avlastning er en oppgave som man ikke går langt utenfor nærmeste familie for å få hjelp til.

Familier som har besteforeldre i en annen landsdel, kan fly inn besteforeldre som hjelp, for eksempel i en helg der en av foreldrene er bortreist, eller det er et viktig sosialt arrangement. Disse besteforeldrene er dermed ikke avlastning i hverdagen, men kan gi et viktig bidrag for foreldrene som vet at det er hjelp å få hvis det kniper veldig i en periode.

Det er ingen av informantene som har benyttet seg av profesjonelle barnevaktjenester. Flere av foreldrene som har lite eller noe støtte fra besteforeldre, nevner kommersielle barnevaktjenester som et alternativ de har hørt om, men aldri benyttet seg av. Både fordi de er skeptiske til å innhente tilsyn fra fremmede, men også fordi at barna må kjenne barnepasseren godt før de er komfortable med å bli passet av vedkommende.

«Man kan jo ikke ha hvem som helst som barnevakt. De må kjenne barna. Barna må være trygge hvis de våkner».

Mor, familie 1

Noen foreldre uten avlastning fra besteforeldre forteller at de har planer om å forhøre seg i sitt sosiale nettverk og nabolag etter ungdommer som kan tenke seg en ekstrajobb som barnevakt. Da har barna muligheten til å bli kjent med barnevakten, og man kan få til en fast ordning.

Foreliggende forskning på besteforeldres omsorg

Hvordan står funnene i vår analyse i tråd med tidligere forskning på betydningen av besteforeldre i familien? Utveksling av hjelp og tjenester er en naturlig del av familiers omgangsform, og forskning viser at familiemedlemmer gjør hverandre større eller mindre tjenester, og ofte er den nærmeste når det virkelig er behov (Herlofson og Daatland 2016). Analyser viser at norske besteforeldre sjelden tar hele ansvaret for pass av barnebarn. De er snarere et slags «heimevern» som er tilgjengelige ved behov (Herlofson og Hagestad 2012, Herlofson og Daatland 2016).

Hjelpen i familier går både oppover og nedover i generasjonene, og i tråd med hva våre informanter forteller, er det særlig kvinnene i familien som stiller opp når noen har behov for hjelp. Kvinner bidrar med omsorg både til generasjonene over, og til generasjonene under (Herlofson 2015). Bestemødre som hjelper egne foreldre, er mer tilbøyelige til å passe barnebarn enn det bestemødre uten et slikt hjelpeansvar er (Herlofson 2015). Johnsen (2015) viser at mødre med små barn hadde større sannsynlighet for å jobbe fulltid hvis de hadde en mor som hadde gått av med AFP. Dette indikerer at bestemødre kan spille en viktig rolle som avlaster i småbarnsfamilien.

Oppsummeringer av foreliggende besteforeldreforskning tegner dermed opp et bilde av engasjerte besteforeldre som stiller opp for barn og barnebarn. Besteforeldrene avlaster foreldrene på ettermiddag og i helger, men overtar ikke oppgavene til barnehagen eller skolen. Dette er i tråd med våre funn, der besteforeldrene er de viktigste, og i flere tilfeller de eneste, avlasterne barnefamiliene har. Det er stor forskjell på familier med og uten avlastning fra besteforeldre, og ekstra avlastning gir foreldrene både mulighet til mer arbeid og til mer egentid.

Avlastning av barnefamiliene – oppsummert

Familiepolitiske ordninger er sentrale for å tilrettelegge for to-inntekstmodellen, der begge foreldre er i arbeid. Ordningene blir opplevd som viktige, og i hovedsak gode. Foreldrepermisjonen bidrar til at familien kan gi barnet omsorg det første året, uten å miste sitt økonomiske grunnlag. Barnehagen er viktig tilsyn mens foreldrene er på jobb, men også en viktig arena for barnas utvikling, læring og sosiale liv. Skolefritidsordningen bidrar til at barna har tilsyn før og etter skoletid, når de er for små til å være hjemme alene etter skolen. Foreldrene savner ikke mer offentlig tilsyn, de opplever at de allerede har lite tid med barna. Derimot ønsker de seg at barnehage skal ha høyere kvalitet og bedre bemanning, og at skole og skolefritidsordninger kan ta på seg oppgaver foreldrene nå må gjøre på ettermiddagen, som leksehjelp, matservering og enkelte fritidsaktiviteter.

Mens offentlige ordninger er viktige innenfor normalarbeidsdagen, er besteforeldre den viktigste kilden til avlastning på ettermiddager, kvelder og helger. Avlastningen er viktig for å gi foreldrene fleksibilitet, fritid, og tid sammen som par. Familier som av ulike årsaker ikke har hjelp fra besteforeldre har ingen erstatning for denne hjelpen. Hverdagsavlastning er vanskelig å be om utenfor familien. Familier uten besteforeldrestøtte kan oppleve sin hverdag som mer bundet, og har færre muligheter til å dekke egne behov for fritid.

5. Opplevelse av tid i familiehverdagen

Hvordan tiden i hverdagen fordeles på ulike oppgaver blir formet av tidsregimer, som igjen er formet av tradisjon, kultur og normer. Innenfor en nasjonal kontekst legger strukturer og institusjoner føringer som gjør at mennesker lever livene sine i tilnærmet lik rytme. En familie i Spania og en familie i Norge vil ha ulike tidsrytmer i løpet av døgnet. De vil stå opp og gå til sengs på ulike tidspunkt, spise måltidene sine til ulike tider, og tilbringe ulike mengder tid på jobb og skole. Barnefamilier er kanskje de som har likest tidsbruk, fordi tidsbruken reguleres av åpningstider i barnehage, skole/skolefritidsordning, og barnas omsorgsbehov. Tid i barnefamilien er en knapp ressurs, og den tiden som finnes skal benyttes til mange oppgaver.

Bundet tid = tidsklemme og stress

Foreldre opplever at hverdagen er preget av rutineoppgaver, og at tiden er bundet opp først i arbeid, og så i en rekke av omsorgsoppgaver. Dette gjelder først og fremst foreldre med barn i barnehagealder. Flere ganger i løpet av dagen er det viktige oppgaver som må rekkes, som å levere barn i barnehagen, rekke jobben, hente barn i barnehagen før stengetid. Fordi det å rekke alle etappene er preget av knappe marginer, medfører det mye stress.

Det er så utrolig mye logistikk, fordi det er så små marginer hele tida når man ikke har noe hjelp fra besteforeldre eller andre. Det er veldig lite slingsringsmonn for at ting skal gå opp. Det blir mest logistikk, fra man står opp om morgenen, så er det bare å prøve å få ungene klare til å gå i barnehagen, og så har jeg sju timer å jobbe på, og så må jeg skynde meg til barnehagen før de stenger. Og så er det å prøve å få laga mat. Og så er det nesten bare rett over på legging. Så kanskje rydde litt, og så legge seg».

Far, familie 7

Et annet aspekt ved omsorgsoppgavene er at de ikke kan rikes på. Barna må hentes og leveres, de må få mat og de må vaskes og legges. Hverdagen blir svært rutinepreget, og foreldrene opplever at det er lite tid igjen når alt arbeidet er utført. Det er også lite rom for spontanitet. Begge foreldrene er bundet opp av faste oppgaver, i rollen som hjemmets «bakkemannskap». Flere av informantene beskriver at det er lite tid til å bare være sammen med barna i hverdagen, utenom omsorgsoppgavene.

«Jeg føler hele livet er en tidsklemme. Vi mangler alltid litt tid. Jeg skulle veldig gjerne jobba sekstimersdag. Hvis vi hadde jobba sekstimersdager, så tror jeg at det ville vært veldig mye lettere å leve. Og jeg synes det er litt sånn – når vi lever i den pakka vi gjør, i Norge i dag, så får jeg av og til litt sånn noia av å tenke på at det er dette som skal være hverdagen, at man skal jobbe så mye, forte seg hjem, lage middag, i seng – fordi det gjør at dagene går utrolig fort. Det er lite tid til spontanitet. Det er lite tid til å bare være. En må alltid forte seg for å rekke tinga. Og det liker jeg ikke. Så det at det føles som man skal presse for mye inn på for lite tid. Det er ikke sikkert jeg kan leve med det så lenge».

Mor, familie 1

En måte å få mer fleksibilitet på, er å redusere arbeidstiden sin. Det gjør at man får mindre bundet tid, og mer fleksibel hverdag. Å redusere arbeidstiden handler om å skape mer «god tid» i familien. Man kan være mer tilstede med barna, og fjerne noe av stressmomentene i hverdagen. Det er ingen av fedrene i utvalget som har eller ønsker redusert arbeidstid, men flere av mødrene har hatt det, har det, eller vurderer å redusere arbeidstiden sin.

Opplevelsen av hverdagslivet som et hinderløp og en kamp mot klokka reflekterer spenninger i hvordan man fordeler tid mellom oppgaver og mennesker, og antallet oppgaver som skal utføres. Det handler også om at hverdagslivets oppgaver i stadig større grad både skal koordineres i tid og rom (Ellingsæter 2009). Aktiviteter blir spredt over et stadig større geografisk område, og daglige

reisemønstre blir mer komplekse. Dette gjelder særlig barnefamilier, der foreldre bruker stadig mer tid på reiser til og fra jobb, i tillegg til henting og levering i barnehage og skole, samt kjøring til og fra barnas fritidsaktiviteter (Hjorthol et al. 2005).

Kvalitetstid

Hverdagslogistikken er utfordrende for de aller fleste familiene. Den blir gjerne holdt opp mot hva som er den gode tiden. Når foreldrene får spørsmål om når de opplever kvalitetstid, velger flertallet av informantene å dele opp svaret sitt i to: Kvalitetstid for dem alene eller med partner, og kvalitetstid med barna/familien.

«Jeg synes vi nesten må dele det spørsmålet i to. Det ene er den kvalitetstida som er med barna. Det kan være å spille spill, brettspill eller sjakk. Eller stå på snowboard sammen, det er noe av det beste som finnes. Eller telte i skogen om sommeren. Og med oss to, så er det bare det å ha tid å sitte sammen og snakke, eller å ta et glass vin eller å bare være til stede for hverandre, da – ikke bare være utslitte og tomme».

Far, familie 13

De fleste av svarene om kvalitetstid indikerer at foreldre ofte kan oppleve det som arbeidskrevende og intensivt å være sammen med barna. I perioder hvor de er slitne, kan det være ekstra tungt å imøtekomme barnas behov, og flere kan føle seg utilstrekkelige som foreldre.

Kvalitetstid med familien er tid som brukes til koselig samvær, over middag og med spill og lesing. Kvaliteten på samværet er gjerne betinget av barnas humør, der slitne, uopplagte barn i dårlig humør raskt kan forpurre foreldrenes velmente forsøk på familiehygge.

Kvalitetstid med familien blir også fremstilt som tid som er ubundet, der det ikke er noe man skal rekke, og man kan være sammen «på samme kanal» og snakke sammen. Man kan være sammen i naturen, oppleve noe sammen eller bare være tilstede i de samme øyeblikkene.

«I familien, så er kvalitetstid de små hullene som kommer av og til – det kvarteret på morgenen når vi egentlig ikke trenger å forte oss og alle ligger i senga og tuller, og det ikke er dårlig stemning og alle er sånn noenlunde i vater. Hente i barnehagen uten at det er grining. Eller i helga, når alle er på gulvet og leker, eller vi er hjemme hos noen venner og har det fint. Kvalitetstid for meg og ektemannen, bare det at vi kan gå ut og være sammen og puste, gå og spise på restaurant, møte noen venner, snakke med andre voksne uten å bli avbrutt. Og helt egen kvalitetstid, det er sånn få lest bok, gått en tur, trent. Ja. Så livet har blitt annerledes. Det er liksom ikke så høye krav lenger. Det er ganske sånn enkle ting».

Mor, familie 1

I informantenes beskrivelser av hva som er kvalitetstid, trer det også frem et bilde av foreldre med mye bundet tid og høy arbeidsmengde både hjemme og på jobb. Selv om de setter stor pris på å være sammen med barna og gjerne ønsker mer tid med dem, er tiden med barna som regel på barnas premisser, og gjerne arbeidskrevende.

Foreldrene mestrer kravene som arbeidstagere og som foreldre, men på bekostning av egen fritid og interesser. De nedprioriterer egne behov, og det kan også bli lite tid til å være sammen som par utover arbeidsfellesskapet i familien. For informantene er tid sammen som voksne kjæresten viktig, enten over et glass vin i sofaen eller bare ha tid til å snakke uforstyrret sammen.

Dette bildet forsterkes når foreldrene svarer på hva som var den største endringen de opplevde når de fikk barn. Flere av foreldrene opplever at de har mistet sin egen frihet, og opplever at livet de nå lever i stor grad dreier seg rundt barnas behov, og følger timeplanen som barna setter. De fleste informantene har blitt foreldre sent i tyveårene eller begynnelsen av trettiårene. Samtidig som de fremhever de gode sidene ved det å ha barn, er tapet av frihet til å bevege seg fritt i verden og livet noe alle dveler ved i løpet av intervjuet.

«Den aller største endringen i livet, er at du mister friheten din. På en måte blir fengsla – nei, jeg bare tuller! Men det er virkelig annerledes. Vi ble fortalt så mange ganger før vi fikk barn at barnet er der hele tida. Den største endringa er at du alltid har barn. Det betyr å alltid ta hensyn til noen. Du må alltid sette noen andre før deg sjøl».

Mor, Familie 1

Mange savner tid til venner, til sosiale aktiviteter og til trening. Mange har også et ønske om å jobbe mer enn de gjør, og opplever at jobb og karriere må vike for foreldrerollen i en mer intensiv periode. Opplevelse av et frihetstap kan nok tolkes på flere nivåer, men i intervjuene kommer den aller klarest til uttrykk i informantenes mulighet til å disponere tiden slik de selv ønsker i hverdagen.

«Den største endringen i livet er friheten til å gjøre hva jeg selv vil hele tiden. Før kunne vi gjøre det vi hadde lyst til mer eller mindre hele tiden. Mens når vi fikk barn så var vi jo på en måte låst».

Far, familie 5

Tid blir ofte trukket frem i informantenes fortellinger, både på direkte spørsmål i intervjuene, og som et utgangspunkt for mange av utfordringene i hverdagen. Mange av disse utfordringene er knyttet til å kombinere lønnsarbeid med omsorgsarbeid for små barn. Dette innebærer for mange en hverdag preget av logistikketapper, tidspunkter som må rekkes, og mange faste omsorgsoppgaver som ikke kan rikes på.

Tidspress som meningsskapende i en hverdag

Barnefamiliene har hektiske og krevende hverdager. Samtidig som mange beskriver hverdagen som full av sammenpresset og bundet tid, kan tidspresset tolkes på flere måter. For noen blir tidspresset meningsskapende, fordi et arbeidsintensivt, intensivt foreldreskap er et kjærlighetsarbeid for barna og et verdifullt bidrag til en innholdsrik og meningsfull hverdag.

«Jeg vet at det høres veldig sånn hektisk ut, men jeg opplever at selv om det går raskt, synes jeg ikke at vi stresser oss i hjel. Men som sagt, jeg liker jo at det er litt som skjer, òg».

Mor, familie 14

Mange av foreldrene fremhever at de hadde et fullt program også før de fikk barn. Aktivitetsnivået i familien er det samme foreldrene har hatt hele veien. Behovet og interessen for å trene, møte venner og finne på noe har foreldrene uansett, endringen nå er at det er barnas interesser, venner og aktiviteter som står i sentrum for hverdagsaktiviteten.

«Vi hadde jo verken trengt å hatt de jobbene vi har, eller trengt å hatt så mye aktiviteter. Vi hadde jo ikke trengt å fylle opp helgene med å reise bort. Eller om vi så er hjemme, så fyller vi opp helgen allikevel. Men det der gjorde vi før vi fikk barn òg. Så barna er egentlig bare kommet inn. Bare at det er mindre tid til det vi ønsker, og at mye går jo på barnas premisser, og på vår bekostning».

Mor og far, familie 14

Mye av fritiden dedikeres til meningsfylt samvær med barna. Tid blir gjerne sett på som en ressurs som må benyttes, og foreldrene dedikerer mye av sin tid til aktivt samvær med barna. Dette gjør hverdagslivet mer intensivt og krevende, men også mer meningsfullt og innholdsrikt.

Tid i familiehverdagen – oppsummering

Tid er en knapp ressurs i småbarnsfamiliene. Foreldrene forteller om en arbeidsintensiv hverdag, der dagene består av lønnsarbeid og omsorgsarbeid. Det handler ikke alltid om at de mangler tid, men at mye av tiden er bundet opp i rutineoppgaver. Foreldrene har lite fleksibilitet i hverdagen, og lite egentid. Tid med barna er viktig og høyt prioritert, men også arbeidskrevende. Samtidig som foreldrene opplever et høyt tempo, kan det å ha et høyt tempo også tolkes som viktig for å ha en

meningsfull hverdag. Et høyt tempo indikerer at familiene er engasjert i jobben, i hverandre og i interessante aktiviteter. Et høyt tempo og fortellingen om tidsklemma kan derfor være med å gi mening til familiehverdagen, og ikke bare være en trussel mot en god hverdag og et innholdsrikt liv.

6. Oppsummering - kvaliteter og utfordringer i norske barnefamiliers hverdagsliv

Livet i barnefamilien er preget av høy puls og høyt aktivitetsnivå, og tid kan være en knapp ressurs. Det betyr ikke at de ikke har en god hverdag. Familien er et prosjekt som skapes gjennom samvær, arbeid og omsorg. Et høyt aktivitetsnivå kan forstås som meningsskapende, og en viktig del av familieprosjektet og foreldreoppgaven. Samtidig kan familieprosjektet bety at det er lite tid igjen til foreldrenes individuelle prosjekter og behov.

Familiene i vårt utvalg bor alle i nærheten av Oslo. De fleste har to foreldre i fullt lønnsarbeid, og er etnisk norske. Utvalget har ikke hatt som mål å representere de mange ulike familiekonstellasjonene og familiepraksisene som finnes i dagens mangfoldige samfunn. Vi har snarere forsøkt å finne frem til rike beskrivelser av hva som preger hverdagslivet i en gjennomsnittlig familie.

Familiepolitiske ordninger som foreldrepermisjon og barnehage danner rammer og mulighetsstruktur for barnefamiliens organisering av hverdagslivet og fordeling av omsorgsoppgavene (Finnvold et al 2020). Vi finner at velferdsordningene for barnefamilier er en viktig forutsetning for foreldrenes arbeid. Velferdsordningene tas i stor grad for gitt, og det stilles få spørsmål ved bruken av foreldrepermisjon, barnehage og skolefritidsordning. Disse ordningene legger også føringer for et felles tidsregime som alle familiene forholder seg til, knyttet til barnehagens åpningstider og normalarbeidsdagens start og slutt. Tidsregimet er et resultat av at både mor og far kombinerer lønnsarbeid og omsorgsarbeid, og gjør at foreldre opplever at de har mye «bundet» tid og lite fleksibilitet i hverdagen. Tidsklemmer kan oppstå i alle etappene som skal rekkes i løpet av en dag. Arbeidstidsforlegning påvirker formen på disse tidsklemmeutfordringene – foreldre med fleksibel arbeidstid og foreldre med fast/turnus-arbeid støter på ulike hverdagsutfordringer.

For familien er både offentlig og privat hjelp viktig for å ha en god hverdag. Foreldre ønsker ikke mer offentlig tilsyn av barna, men heller et større vern av familiens fritid på ettermiddagen. Det kan skje ved at flere aktiviteter og oppgaver flyttes inn i skolefritidsordningen, slik som «berikende fritidsaktiviteter» som for eksempel idrett og musikk, men også leksehjelp og matserving. Besteforeldre kan spille en viktig rolle for å gi foreldre fleksibilitet i hverdagen, og familier uten besteforeldrestøtte opplever å være mer bundet. Besteforeldrene er de viktigste avlasterne, og det er ingen som fyller rollen deres i familier der besteforeldrene ikke har mulighet til å hjelpe til.

Tidsklemmer oppstår også utenfor jobb/hjem-konflikten, i foreldreoppfølgingen av barnas fritidsaktiviteter. I vår analyse synes vi det er hensiktsmessig å skille mellom to typer tidsbruk i barnefamiliene – tid til omsorg og tid til fritidsaktiviteter. Mens flere av familiene med barn under skolealder bruker mesteparten av tiden med barna til passiv eller aktivt omsorgsarbeid, bruker flere av familiene med barn i skolealder mye tid på å følge opp barnas fritidsaktiviteter. Normer for et intensivt foreldreskap bidrar til å gjøre foreldreoppgaven stadig mer arbeidsintensiv.

BFD listet i utlysningen av dette prosjektet et sett av spørsmål som de ønsket å få besvart. Spørsmålene har vi stilt informantene både direkte og indirekte. I de neste avsnittene vil vi med utgangspunkt i datamaterialet gi en generalisert oppsummering av barnefamiliens svar på disse spørsmålene. Svarene gir et bilde av hverdagen i barnefamiliene, og de kan være med på å peke på noen utfordringer og retninger for videre politikkutforming.

Hvordan ser en god hverdag ut i familien?

Familiens samværstid utspiller seg hovedsakelig i tidsrommet mellom 16.00 og 20.00, tidsrommet mellom normalarbeidsdagens slutt og barnas leggetid. I en god hverdag er dette tidsrommet beskyttet tid, som familien kan tilbringe sammen. Tiden sammen brukes til et felles måltid, til interessante aktiviteter, og tid til å være sammen. Foreldrene, særlig mødre, er opptatt av å tilbringe tid sammen med barna i dette tidsrommet, og ha meningsfullt samvær. Den gode

hverdagen innebærer også noen avbrekk fra familielivet, en ettermiddag der foreldre kan møte venner eller fordype seg i sine egne aktiviteter.

Lange arbeidsdager legger begrensninger på familiens tid sammen. Blant både mødre og fedre reflekterer noen over at de gjerne skulle jobbet mindre i perioden der barna var små, men at de opplever at de ikke har økonomisk rom til å redusere arbeidstiden sin. Andre har igjen en sterk orientering mot jobben, og presenterer ikke arbeidslivet som noe som står i kontrast til en god hverdag i familien.

Den gode hverdagen i familien kan bli utfordret på flere måter. For mye hverdagslogistikk kan minske tiden familien har sammen, eller skape mye stress og mas. Flere foreldre reflekterer over sin egen foreldrerolle, og kravene som stilles til dem når det gjelder å håndtere barnas følelser, krav og behov. Å klare å stå støtt i rollen som forelder krever at man er opplagt, og det er ikke alle dager man lykkes like godt. Hvis barna har sosiale utfordringer kan dette skape bekymring hos foreldrene. Hverdagen kan også påvirkes av økonomiske bekymringer, forårsaket av for eksempel arbeidsledighet hos en forelder.

Hva er kvalitetstid, og i hvilke sammenhenger oppstår kvalitetstid i familien?

Kvalitetstid med familien er både tid som oppstår i gode øyeblikk, eller tid som aktivt skapes av foreldrene. Kvalitetstid med familien oppstår gjerne utenfor hverdagen. Kvalitetstid kan være når familien kommer seg ut på tur sammen i helgene. Det kan også være fine øyeblikk der barna er fornøyde og ikke krangler. Kvalitetstid med familien kan være når man bare kan være sammen, og det ikke nødvendigvis er noen oppgaver som må utføres samtidig, for eksempel rydde eller lage mat.

Flere foreldre lager et skille mellom kvalitetstid med familien, og hva som er kvalitetstid for dem selv. Kvalitetstid for dem selv er gjerne en time i eget selskap, med bok eller serier, en joggetur eller tur på kafé med en venninne. Kvinner nevner oftere at de savner tid til venner i hverdagen. Kvalitetstid kan også være tid med partner, der man får snakket sammen uten å bli avbrutt av barna.

Hva betyr skillet informantene skaper mellom tid med familien og tid til seg selv? Det kan indikere at familien er et prosjekt der tiden som tilbringes med familien innebærer aktivt samvær, og ikke passivt tilsyn. Familieprosjektet er krevende, noe som skapes og arbeides med, og som gir lite tid til individuelle prosjekter utover tiden brukt til arbeid. Forelderen som individ eksisterer fremdeles utenfor familien, med egne interesser og behov, men det er lite tid til egne interesser. Lediggang blir dyrebar tid i en hverdag hvor man gjerne skal være tilgjengelig for barna, rydde eller jobbe litt ekstra.

Finnes tidsklemma? Hva er årsakene til tidsklemmer?

Tidsklemmebegrepet brukes av noen av informantene, særlig for å beskrive hverdagslogistikk og omsorgsoppgaver. Tiden i barnefamilien beskrives som sammenpresset, og kompleks i oppgavene tiden skal romme. Flexibiliteten blir begrenset i en hverdag fylt med mange rutinepregede omsorgsoppgaver som skal utføres innenfor rammene som settes av normalarbeidsdagen.

Kortere arbeidstid, eller sekstimersdagen, ses på som en mulig kilde til bedre balanse mellom lønnsarbeid og omsorgsarbeid. Å ha små barn og stå i full jobb gjør dagene korte og krevende – en kortere arbeidsdag kunne bidra til mer rolig tid sammen med barna. De fleste behovene som foreldrene uttrykker handler derimot om å beskytte familietiden på ettermiddagen, og flytte oppgaver herfra og til skolefritidsordningen.

Tidsklemma handler ikke bare om en konflikt mellom arbeid og omsorg. Tidsklemma oppstår også i fritiden i oppfølging av barnas aktiviteter på ettermiddagen. Forventningene til foreldrenes oppfølging av barnas aktiviteter handler både om å kjøre/følge barna til trening/aktivitet, men også å stille opp som trenere og hjelpemannskap. Mange foreldre er opptatt av at barna er involvert i

«berikende aktiviteter», samtidig som aktivitetsnivået på ettermiddagen også handler om å motvirke passivitet og for mye «skjermbruk» blant barna. Den økte foreldreinnsatsen er i tråd med kravene som settes for et godt foreldreskap i dag, der foreldres involvering i barnas aktiviteter både kan ses på som en investering i relasjonen til barna og i utviklingen av barnas ferdigheter.

Tidsklemma kan derfor oppstå både mellom lønnsarbeid og omsorgsarbeid, men også i foreldrenes fritid, der normene for et intensivt foreldreskap gjør foreldreoppgaven stadig mer arbeidsintensiv. Tidsklemma skapes både av strukturer i arbeidsliv og familiepolitiske ordninger, og av opplevde forventninger i normer og verdier knyttet til omfanget av tid brukt på og med barna. Flere av foreldrene ser for seg at flere av aktivitetene og oppgavene som nå skal gjøres på ettermiddagen, kan plasseres innenfor rammene av skolefritidsordningen.

Hvordan håndteres balansen mellom arbeidsliv og omsorgsforpliktelser?

Foreldre med ulik posisjon og vilkår i arbeidsmarkedet har også ulike vilkår for å kombinere arbeid og omsorg. Fleksibel arbeidstid gjør det enklere å avpasse kravene mellom arbeidstid og åpningstidene i barnehage og skolefritidsordning. Foreldre som ikke har fleksibel arbeidstid kan få til nødvendig tilpasning mellom lønnsarbeid og omsorgsarbeid gjennom flere strategier. De kan forsøke å få individuell tilrettelegging gjennom avtaler med nærmeste leder. De kan bytte stilling, slik at de bare jobber for eksempel dag eller natt. De kan bytte til en jobb med mer fleksible arbeidstider. De kan redusere arbeidstiden sin, slik at de kan komme senere og gå tidligere. Foreldrene kan også ha en ordning der en forelder tar mer omsorgsansvar for å fristille den andre til lønnsarbeid. Alle disse strategiene individualiserer i noen grad ansvaret for tilrettelegging. De indikerer også at de som jobber i deler av arbeidslivet hvor turnus og arbeid utenfor normalarbeidstiden er vanlig, har en hverdag der arbeid og omsorg er vanskeligere å kombinere.

Foreldrene har et tydelig mål om en likedeling av den samlede arbeidsbyrden. Hos flere av familiene gjør mor mest av husarbeidet, hos noen er det far. Omsorgsansvaret fordeles i stor grad likt. Foreldrene snakker om fordelingen av arbeid som relativt ukomplisert, selv om det er et område for forhandlinger. På tross av at likedeling er en viktig verdi, er det fremdeles mor som er familiens «administrerende direktør», og har oversikten over foreliggende arbeidsoppgaver. Mødre gir mest uttrykk for at de har mer behov for tid og nærhet til barna. Mor og far opplever seg som likestilte omsorgsgivere, og er like investerte i familieprosjektet. Familien er et felles prosjekt, og i tråd med Aarseth (2009) kan dette felles prosjektet være opphav til både romantikk og fellesskap. Aktiviteter innenfor familierammen er en del av foreldrenes samskaping – å forme barnas hverdag kan bli en sentral del av foreldrenes livsprosjekt, identitet og det romantiske limet i relasjonen.

Hvilke offentlige tilbud som rettes mot familier oppleves som nyttige og gode?

Familien har et tydelig skille mellom hva som er offentlig og privat ansvar. Det offentlige tilbudet skal muliggjøre foreldrenes lønnsarbeid og sørge for tilsyn av barna innenfor normalarbeidsdagen. På ettermiddag, kveld og helg er barna foreldrenes ansvar, og de finner private løsninger hvis de har behov for tilsyn eller hjelp.

Det offentliges ansvar er å tilby tilsyn av god kvalitet, og ordninger som svarer til foreldrenes behov. Foreldrepermisjonen blir sett på som en selvfølgelig ramme rundt starten på foreldreskapet, og i tråd med barnets behov for omsorg i dets første leveår. For noen er 12 måneders permisjon for kort, og de benytter seg av oppsparte midler, lån og kontantstøtte for å utsette barnehagestart til barnet er rundt 18 måneder. Foreldre kan også havne i en knipe der de ikke får barnehageplass når permisjonstiden er over, og hvor de står uten inntekt eller tilsyn. Dette strider mot forventningen om at staten skal fristille foreldre til lønnsarbeid, og oppleves som å skape unødvendige utfordringer.

Barnehagen er det viktigste velferdsgodet foreldrene benytter seg av. Det er avgjørende for at foreldrene kan fortsette å jobbe. Kvaliteten på barnehagen blir opplevd å være varierende, og

foreldre har både gode og dårlige erfaringer med barnehagen. Noen trekker også frem lav bemanning som noe reduserer kvaliteten på tilbudet. Barnehagen blir likevel i hovedsak fremstilt som et trygt sted for barna å være, med mange flinke og dedikerte voksenpersoner. Barnehagen tilbyr også barna muligheter til lek og læring, til tur og utflukter og sosialisering med andre barn.

Skolefritidsordning (Aktivitetsskole i Oslo) er et viktig tilsyn for barna fra 1-4 klasse, og tilrettelegger for at foreldrene kan jobbe fullt. Mange barn er for små til å være alene, eller ønsker ikke å være alene etter skoletid. Skolefritidsordning kan også være viktig før skolen, med frokosttilbud til barn som har foreldre som starter tidlig på jobb.

Samfunnet er lagt opp til at familier har to utearbeidende foreldre, og begge foreldre forventes å være i jobb selv om de har små barn. Foreldrene forventer dermed at ordningene er tilgjengelige og av høy kvalitet, slik at de er fristilt til arbeid. Foreldre tar mye ansvar for å tilpasse sitt arbeidsliv til ordningene, for eksempel gjennom å bytte jobb eller endre stillingstype. Dette er også i tråd med tidligere studier (Pedersen 2014). Forventningene til statlige ordninger ender ved arbeidshagens slutt. Få foreldre ønsker mer tilsyn av barna, heller ønsker de seg at skolefritidsordning og barnehage fylles med flere oppgaver som kan avlaste familiens knappe tid på ettermiddagen.

Er det noen tilbud som savnes?

Foreldre nevner ikke konkrete tilsynsordninger de savner, fordi de mener barna tilbringer nok tid borte fra foreldrene. Heller ønsker de et større vern av tiden familien har sammen om ettermiddagen. Et vern av ettermiddagen betyr å flytte oppgaver fra familien og inn i skolefritidsordningen. Oppgavene familiene gjerne overføre til skolen, er lekser, matserving og organiserte fritidsaktiviteter. Lekser er tidkrevende for slitne barn om ettermiddagen. Matpakker tar tid å lage, samtidig som barna uansett får ett eller flere måltider hver dag servert på skolen. En mer omfattende skolefritidsordning vil være et skritt i retning *heldagsskole*, der skolen får ansvaret for barna i hele foreldrenes arbeidstid, og der tiden på skolen skal fylles med flere aktiviteter enn i dag.

Foreldreveiledning er et tilbud noen foreldre mener kan være lettere tilgjengelig. Foreldreveiledning er i dag tilgjengelig som kurs på helsestasjon og BUP. Foreldrene opplever at dette burde brukes mer forebyggende, og gir viktig kunnskap til foreldre og større mulighet til å mestre foreldrerollen

Hvilken støtte har familien fra slekt, venner og øvrig nettverk?

Hvor viktig er støtten fra familie og venner, og hva bidrar den med? Mens offentlige velferdsordninger har tilsyn med barna i arbeidstiden, er det familienettverket som stiller opp på fritiden. Besteforeldrene er den viktigste avlastningen for småbarnsforeldre. Søsken og venner kan i noen grad også stille opp, men de erstatter ikke besteforeldre. Når barna blir eldre, kan foreldrene til barnas venner også være en avlastning.

Det er stor forskjell på hverdagslivet i familier med og uten avlastning fra besteforeldre. Den viktigste avlastningen fra besteforeldre er at de overtar faste omsorgsoppgaver i hverdagen, som henting i barnehagen og matlaging. De er også ofte de eneste tilgjengelige barnevaktene i helger og ferier. Besteforeldrene bidrar med avlastning både fordi de ønsker å hjelpe egne barn og tilbringe tid med barnebarna, men også fordi mange finner det vanskelig å gå utenfor familien for denne typen hjelp.

Familier uten støtte fra besteforeldre i hverdagen blir stående uten en ekstra buffer ved sykdom, overtid, sosiale forpliktelser eller andre behov for barnevakt. Disse foreldrene opplever at de er mer låst i sine egne hverdagsforpliktelser, og har en sterkere følelse av å være bundet av omsorgsarbeidet. Familier der besteforeldre bor i andre deler av landet kan fly dem inn for å være barnevakter for en helg. Besteforeldrene synes derfor vanskelig å erstatte, og det er lettere å be om hjelp fra besteforeldre i en annen landsdel enn naboer og venner i nærheten.

Ettersom alderen blant førstegangs fødende stiger vil besteforeldre også bli eldre, og vil ha mindre ressurser tilgjengelig for barnefamiliene. Sentralisering og urbanisering fører også til at flere blir boende lenger unna familien. Flere familier kan stå uten støtten besteforeldre tilbyr.

Hvordan ville foreldrene prioritert dersom døgnet hadde en time mer eller mindre?

Hva mangler foreldre tid til i hverdagen? Det er stor variasjon i hva familiene svarer på spørsmålet om hvordan de ville brukt en ekstra time per dag. Noen vil dele timen opp i fire biter, og plassere et kvarter i hver etappe de må ta hver dag, slik at de får mindre stress med å rekke ting. Andre vil dele halvtimen i to, en halv time ekstra søvn og en halv time til å snakke med kjæresten på kvelden. Noen vil ha en ekstra time søvn om morgenen, noen en time på kvelden i fred med en bok. Noen ville trent, andre vil se på mobilen. Mange mødre med barn under skolealder ønsker også å ha mer tid sammen med barna.

Spørsmålet om hvordan de ville løst dagen om de hadde hatt en time mindre er vanskeligere å svare på. Ettermiddagstimene med barna er så knappe fra før, at de kan man ikke røre. For mange er løsningen å enten sove eller jobbe mindre. Svarene indikerer at foreldrene opplever at de tilbringer nok tid på jobb, og at de er så tilstede for barna som de klarer. Det er i størst grad foreldrenes fritid, interesser og søvn som er nedprioritert i hverdagen. Gjennomgående fremstår det som at det de fleste foreldre mangler, er nok søvn, egentid og tid til å være kjærester, og at deres individuelle behov viker for familieprosjektet.

Hvilke spesielle utfordringer står aleneforeldre overfor?

Det er bare to aleneforeldre i utvalget – en som har barna 50 prosent av tiden, og en som har barna alene. De enslige foreldrene har mer bundet tid, og er mindre fleksible. De opplever at de har flere hverdagsutfordringer, og lite fritid. De har dårligere råd, mindre bolig og færre muligheter til forbruk og dyre aktiviteter for barna. De benytter seg i større grad av skolefritidsordning om morgenen og ettermiddagen. Normene for aktivt foreldreskap kan være vanskeligere å møte for aleneforeldre. De gir uttrykk for at de har andre mål – de ønsker at barna skal være selvstendige og mestre ting selv tidligere. Barna kan forventes å bidra mer, for eksempel ved å lage matpakker og gå selv til og fra skole og aktiviteter.

Besteforeldrene blir ekstra viktige for avlastning. Aleneforeldre opplever at selv om de har fleksibel arbeidstid, er det begrenset hvor mye mulighet de har for å jobbe utover arbeidsdagens slutt. De har ikke mulighet for å ha en jobb hvor det settes for store krav til innsats utover normalarbeidsdagen.

Hvordan ser barnas hverdag ut?

Barna tilbringer foreldrenes arbeidsdager i barnehage eller på skole og skolefritidsordning. Ettermiddagene tilbringer de sammen med foreldrene, sammen med venner eller på organiserte aktiviteter. Barnas hverdag varierer mye etter sesong, og de er mer sammen med jevnaldrende barn om våren og sommeren når dagene er lengre. Samtidig observerer foreldrene at nabolagene ofte er tomme på ettermiddagene og kveldene, fordi barna deltar på organiserte aktiviteter. Disse aktivitetene blir viktige sosiale arenaer.

Familiene er sentrerte rundt barnas behov og aktiviteter. Foreldrene beskriver stor dedikasjon og kjærlighet til barna, og at de investerer mye tid i relasjonen med dem. Selv om hverdagen kan være slitsom og krevende, gir kjærligheten til barna mening og verdi til det arbeidet de legger ned. Slik blir barna viktige som meningsskapere i foreldrenes hverdag, og både tid, mening og verdi kretser rundt barna.

7. Litteratur

- Aarseth, H. (2009) *Moderne familieliv. Den likestilte familiens motivasjonsformer*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Andrews, T og A. Vassenden (2007) Snøballen som ikke ruller. Utvalgsproblemer i kvalitativ forskning. *Sosiologisk tidsskrift* 02, Vol. 15.
- Arntsen, L, I. Lima og L. Rudlende (2019) Hvem mottar kontantstøtte og hvordan bruker de den? *Arbeid og velferd* 3.
- Crompton, R. og Brockman, M. (2006) 'Class, Gender and Work-Life Articulation', i Perrons, D., Fagan, C., McDowell, L., Ray, K. og Ward, K. (red.) *Gender Divisions and Working Time in the New Economy*. Cheltenham: Edward Elgar
- Duncan, K. A., og Pettigrew R. N. (2012) 'The Effect of Work Arrangements on Perception of Work-Family Balance', *Community, Work and Family*, 15(4): 403–423.
- Egeland, C. & Drange I. (2016) Å ta ansvar - deltidsvalgets ideologiske dimensjon. Begrunnelser for deltidsvalg i Norge. Halrynjo, Sigtona; Teigen, Mari (Red.) *Ulik likestilling i arbeidslivet*. 6. s. 122-141. Gyldendal Akademisk.
- Egge-Hoveid, K. & Sandnes, T. (2013). *Kvinner og menns tidsbruk i ulike livsfaser og familietype*. Rapporter 45/2013. Oslo-Kongsvinger: SSB.
- Ellingsæter, A. L. (2009) *Vår tids moderne tider*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Finnvold, J. E., I. Seland, S. Berg Tveito, M. A. Schøyen og M. Five Aarset (2020) *Familiens betydning. Kunnskapsoversikt om hverdagsliv, omsorg, samlivsbrudd og familiestøttende tiltak (2009-2019)*. Nova Rapport Nr. 1/20
- Kitterød, R. H. (2005) Han jobber, hun jobber, de jobber. Rapporter 2005/10, *Statistisk Sentralbyrå*.
- Kitterød, R. H. og M. Rønsen (2013) Yrkes- og familiearbeid i barnefasen. Endring og variasjon i foreldres tidsbruk 1970-2010. Rapporter 44/2013. Oslo-Kongsvinger: SSB
- Herlofson, K. (2015) Lengre liv, nye hjelpemønstre i familien? *Sosiologi i dag*, 45(3)
- Herlofson, K. og Svein Olav Daatland (2016). *Forskning om familiegenerasjoner. En kunnskapsstatus*. NOVA rapport nr. 2/16.
- Herlofson, K. og Gunhild O. Hagestad (2012). Transformations in the role of grandparents across welfare states. I S. Arber og V. Timonen (red.) *Contemporary grandparenting: Changing family relationships in global contexts*, s. 27-49. Bristol: Policy Press.
- Hjorthol, R. M., H. Jacobsen, S. Nordakk, R. Ling og L. Haddon (2005) Den mobile hverdag. En kvalitativ studie av bruk av bil og kommunikasjonsmedier i barnefamilier. TØI rapport 754/2005, Oslo, 117 sider
- Johnsen, J.V. (2015). *Work and families: four essays in applied microeconomics*. PhD avhandling. Bergen: Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Bergen.
- Pedersen, E. (2014) Jakten på en foreldreskapskontrakt: betydningen av arbeidsvilkår for fruktbarhetsoverveielser. *Sosiologisk tidsskrift* nr 2, volum 22.
- Steen, A., D. Ellingsen, M. O. Nygaard (2018) *Arbeidslivsbarometeret 2018*. Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet.
- Stefansen, K., I. Smette og Å. Strandbu (2018) Understanding the increase in parents' involvement in organized youth sports. *Sport, Education and Society*, 23:2, 162-172

SSB (2019) *Familier og husholdninger*. <https://www.ssb.no/familie>

SSB (2020) *Dekningsgrad og barn i barnehage etter ulike aldersgrupper og oppholdstid*.
<https://www.ssb.no/barnehager>

Vincent, C. og Ball, S. J. (2007). 'Making up' the middle-class child: Families, activities and class dispositions. *Sociology*, 41, 1061–1077.

Vincent, C. og C. Maxwell (2016) Parenting priorities and pressures: furthering understanding of 'concerted cultivation', *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 37:2, 269-281

Vedlegg

Vedlegg 1. Intervjuguide

Bakgrunnsspørsmål:

Hvor gammel er du/dere?

Utdannelse?

Jobb?

Hvordan er deres familiesituasjon? *Enslig, gift, samboer, antall barn, barns alder etc.*

Hvis partner og partner ikke tilstede: *Fortell litt om partner, alder, jobbsituasjon etc.*

Om parforholdet: *Hvor lenge har dere vært sammen? Bodd sammen?*

Bosted og bosituasjon: *Hvor lenge har dere bodd her? Trives dere? Hva bidrar til trivsel/ikke trivsel? Er det et bra bosted for barnefamilier? Planlegger dere å flytte?*

Når fikk du/dere det første barnet? *Påfølgende barn? Hvorfor fikk dere barn akkurat da?*

Hva er de største endringene i livet ved å få barn?

Var det noe som måtte være på plass når du / dere stiftet familie? *Jobb, bolig, giftermål etc, men også ting som reiser og lignende.*

Arbeid/økonomi

Hvor mye jobber du? *Hva er din arbeidstid? Er du i et karriereløp?*

Hva betyr jobben din for deg?

Endret jobbsituasjonen seg når du fikk barn? *Arbeidstid, ambisjoner, bytte av arbeidsplass?*

Hvordan tror du din jobbsituasjon vil være i de nærmeste årene? *Arbeidstid, stilling, karriere, lønn?*

Hverdagsliv

Hvordan ser en typisk hverdag ut hjemme hos dere? *Jobb/skole/barnehage, måltider, aktiviteter, transport, kveldsstell.*

Hvordan fordeler dere på arbeid og omsorg? *Fordeling av foreldrepermisjon, henting i barnehage, oppgaver i hjemmet, arbeidstid?*

Hvordan håndterer du motstridende krav mellom jobb og familie? *Arbeidstilpasning, hjelp til barnepass etc?*

Opplever dere noen gang å havne i tidsklemma? *Hva skaper tidsklemma, hva løser tidsklemma?*

Hvordan er barnas hverdag? *Offentlig tilsyn (barnehage/skolefritidsordning), Fritid (organiserte aktiviteter, venner og lek) alternative tilsynsformer? Hva skal til for at barna har det bra?*

Er det noen ordninger dere savner? *Avlastning, lengre åpningstider, flere fellesskapsløsninger i lokalsamfunnet, 6-timersdag etc? Hvordan kunne man bedre tilrettelagt for dere?*

Får dere hjelp og støtte fra foreldre, søsken, naboer eller venner? *Til for eksempel barnepass i hverdag/helg, henting og bringing, husarbeid, økonomisk støtte? I så fall, hvor viktig er denne støtten, hva bidrar den med?*

Besteforeldre? *Praktisk støtte, emosjonell, helger, hverdag osv.?*

Gir dere hjelp og støtte til andre? *Nabofamilier, venner, søsken, foreldre?*

Tid og livskvalitet

Hva synes du er viktig for å ha en god hverdag? *Tid, aktiviteter, lite stress etc?*

Hva er kvalitetstid for deg? *Når opplever du kvalitetstid? Er det vanskelig å skape?*

Hvordan ville du prioritert om døgnet hadde en time mer eller mindre? *Hva opplever du at du mangler tid til i hverdagen?*

POSTADRESSE:

Arbeidsforskningsinstituttet AFI
OsloMet – storbyuniversitetet
Stensberggata 26
Postboks 4, St. Olavs Plass
0130 Oslo

TELEFON:

93 29 80 30

E-POST:

postmottak-afi@oslomet.no